Днес в броя

Стр. 2

Всеки пети гимназист в България е опитвал наркотици

Стр. 8-9

Проф. Мария Нишева-Павлова, председател на НАОА: „Трябва да намерим по-добър баланс между проверката на процесите и оценката на резултатите. И да не забравяме, че университетската система се развива при променящи се научни направления, технологии и потребности на обществото“

Стр. 11

Д-р Добрик Георгиев, носител на Голямата награда „Джон Атанасов“ за 2026 г.: „Всеки използва изкуствен интелект. Но някои хора го карат да не работи в полза на човечеството. Затова ще е по-добре, ако изкуственият интелект бъде ограничен от подобни изяви. Не прави чест на учените, ако го допуснат“

Българска академия на науките
www.bas.bg

АПИС
Силата на информацията

АЗ·БУКИ

Вестникът е правоприемник на първото официално издание на Министерството на просвещението – „Училищен преглед“ – 1896 г.

Четете ни на www.azbuki.bg

НАЦИОНАЛЕН СЕДМИЧНИК ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

Брой 42 (1787) 22 – 28 октомври 2026 г. Година XXXV. Под името „Аз-буки“ вестникът излиза от 10 април 1991 г. Цена 1,10 €

Снимка ДГ „Слънце“ – Кюстендил

По повод Световния ден на хляба децата от ДГ „Слънце“ в Кюстендил проследяват пътя на насъщния от житното зърнце до трапезата и сами опитват да замесят тесто

Нова подкрепа за млади учени и постдокторанти

Държавата продължава и насърчаването на публикационната активност на родните изследователи

Държавата ще продължи да подпомага млади учени и постдокторанти чрез стимулиране и насърчаване на научната работа в приоритетни области, като подкрепя кариерното развитие на изследователите в страната. Това предвижда публикуваният за обществено обсъждане проект на Решение на Министерския съвет за одобряване на Национална програма „Млади учени и постдокторанти 3“.

Основната цел на Програмата е чрез основни и допълнителни възнаграждения да се привлече, задържи и развие ново поколение висококвалифицирани млади учени и постдокторанти за осигуряване на качествено и устойчиво възпроизводство на научния потенциал за изследователска работа и за реинтеграция и професионална реализация на млади и перспективни научни кадри.

Положителните отзиви от участниците по първите две издания на Програмата потвърждават необходимостта от продължаване на подкрепата за развитие на научна кариера на младите изследователи, се посочва в мотивите към проекта.

Срокът на изпълнение на третото издание на Програмата е от 2027 г. до 2030 г., а предложеният бюджет е 8 000 000 евро, предоставен на два етапа – по 4 млн. евро през 2027 г. и 2029 г.

В проекта е въведен нов механизъм за определянето на организациите бенефициери и разпределението на средствата.

Право на финансиране имат всички висши училища и научни организации с програмна акредитация за образователната и научна степен „доктор“ от Националната агенция за оценяване и акредитация, подали заявление за участие в рамките на обявената процедура, включващо информация за броя защитили докторанти в периода 2021 – 2025 г., както и броя публикации в базите данни Web of Science и Scopus за същия период и отговарящи на условията за допустимост, с изключение на търговските дружества.

Подадената информация се верифицира от независими експерти, работещи с базите данни, както и от Националния център за информация и документация.

на стр. 2

Стипендии за призьори във фотоконкурса на „Аз-буки“

Ученици от цялата страна са поканени да покажат своите умения и творчески усет зад обектива в XI издание на Националния фотоконкурс „В моето училище е най-хубаво“, организиран от Националното издателство за образование и наука „Аз-буки“. Провежда се традиционно под патронажа на министъра на образованието и науката.

Конкурсът е насочен към ученици от I до XII клас, а срокът за изпращане на снимките е 30 ноември 2026 г.

За по-малките ученици – от I до VII клас, няма предварително зададена тема. Те могат свободно да представят своето училище през обектива, като покажат приятелствата, игрите, уроците и преживяванията, които превръщат училищните години в незабравим спомен. За най-добрите са предвидени предметни награди.

По-големите ученици могат да се състезават в две категории. Първата е „Улови мига в училище“ за репортажна фотография, която пресъздава емоциите, събитията и незабравимите моменти от училищния живот. Втората – „Героите на моето училище“, е насочена към хората, които правят училището специално – учители, деца и други вдъхновяващи личности от училищната общност.

Призьорите в двете конкурсни категории от втора възрастова група (VIII – XII клас) ще получават месечна стипендия в размер на 69,02 евро в продължение на една календарна година.

Във всяка категория участниците могат да изпратят до три авторски фотографии.

И в двете възрастови групи се търсят автентични фотографии, които разказват истории и предават атмосферата и духа на училището. Важно условие е снимките да бъдат направени лично от учениците.

Участниците трябва да изпратят своите фотографии във формат JPG/JPEG, с размер от 1 до 5 MB, на електронен адрес konkurs@azbuki.bg, придружени от необходимите данни и декларации съгласно регламента.

Победителите ще бъдат обявени през декември. Дванайсетте най-добри фотографии ще намерят място в календара на „Аз-буки“ за 2027 г. Предвидени са и три специални награди.

Повече на стр. 16

9 770861 399001

Нова подкрепа...

От стр. 1

За всяка организация се определя комплексен коефициент, формиран от 50% от относителния дял на организацията от общия брой защитили докторанти в редовна и задочна форма на обучение през последните пет години за всички организации и 50% от относителния дял на организацията от общия брой научни публикации, индексирани в базите данни Web of Science и Scopus през последните пет години за всички организации.

Предвид спецификата на художественотворческите висши училища и факта, че техните основни академични резултати се реализират под формата на художественотворчески продукти, а не чрез публикационна активност, при определяне броя на бенефициерите по Програмата за тази група висши училища няма да се прилага показателят „научни публикации“. Вместо него се отчита само броят на успешно защитилите докторанти.

По модул „Млади учени“ назначенията са за минимум 6 месеца. Месечното възнаграждение на новоназначен е 2100 евро с включения разход за осигуровки за сметка на работодател при пълен работен ден от 8 часа. За изпълнение на научноизследователските задачи са допустими разходи до 20% от сумата за възнаграждение, като те не са част от него.

По модул „Постдокторанти“ се изисква минимум 50% от назначените постдокторанти да са външни за организацията бенефициер. В този модул задължително се кандидатства с подаване на проектно предложение, чийто срок за изпълнение е минимум 6 месеца. Месечното възнаграждение за новоназначени в организацията бенефициер постдокторанти е 2900 евро с включения разход за осигуровки за сметка на работодател при пълен работен ден от 8 часа.

При назначаване на постдокторант от друга държава или от друго населено място се отпускат допълнително до 500 евро месечно за квартирни разходи.

В рамките на първото издание на Програмата са стимулирани над 1000 млади учени и над 850 постдокторанти от общо 17 организации бенефициери. Най-голям брой млади учени са подкрепени в БАН – 371, а най-голям брой постдокторанти – в Софийския университет: 281. По второто издание на Програмата са финансирани близо 1000 млади учени и над 600 постдокторанти от 30 организации.

Държавата продължава и насърчаването на публикационната активност на българските учени с второ издание на НП „Стимулиране на публикационната активност в авторитетни международни научни списания и отворения достъп до научна информация – 2“.

Проектът предвижда за целта в следващите три години да бъдат отпуснати 9 млн. евро. Една от целите е изследователите от висшите училища и научните организации да бъдат стимулирани да публикуват с по-висок интензитет в издания, които попадат в системата от квартили, а подкрепата за БАН, като водеща научна организация, да бъде насочена към нарастване дела на публикациите в най-авторитетните списания, принадлежащи към първите два квартила – Q1 и Q2, се посочва в мотивите към проекта.

Втората цел е насърчаване на българските учени, висшите училища и научните организации за ускорено реализиране на политиките за отворен достъп до научна информация, което създава условия за сътрудничество и участие в научни мрежи и проекти.

Допустими бенефициери по Програмата са висшите училища и научните организации в страната с програмна акредитация за образователна и научна степен „доктор“ от Националната агенция по оценяване и акредитация, които разполагат и с профил в Българския портал за отворена наука (BPOS).

По Програмата на изследователи от висшите училища и научните организации ще бъдат предоставяни допълнителни възнаграждения, награди или други финансови стимули за авторство на научни публикации в списания, реферирани или индексирани в световните бази данни Web of Science или Scopus, обвързано със споделяне на научни резултати в Българския портал за отворена наука и в институционални или международни хранилища.

Средствата се разпределят към бенефициерите пропорционално на броя на научните им публикации за предходната година в издания, индексирани в световните бази данни Web of Science и Scopus и попадащи в системата от квартили, като за БАН се премират само публикациите от първите два квартила – Q1 и Q2.

След първото издание на Програмата, изпълнявано от 2021 до 2025 г., се отчита нарастване с 8,16% спрямо 2021 г. на броя научни публикации на българските висши училища и научни организации в списания, реферирани или индексирани в световните бази данни, както и нарастване от 10% на броя научни публикации в отворен достъп. АЗ·БУКИ

Снимка БТА

Държавният глава Илияна Йотова връчи националния флаг на ръководителя на 35-ата българска антарктическа експедиция проф. Христо Пимпирев по време на церемония в Гербовата зала на Президентството

Всеки пети гимназист е опитвал наркотици

Специалисти настояват за ранна превенция и по-тясно сътрудничество между училищата, семействата и институциите

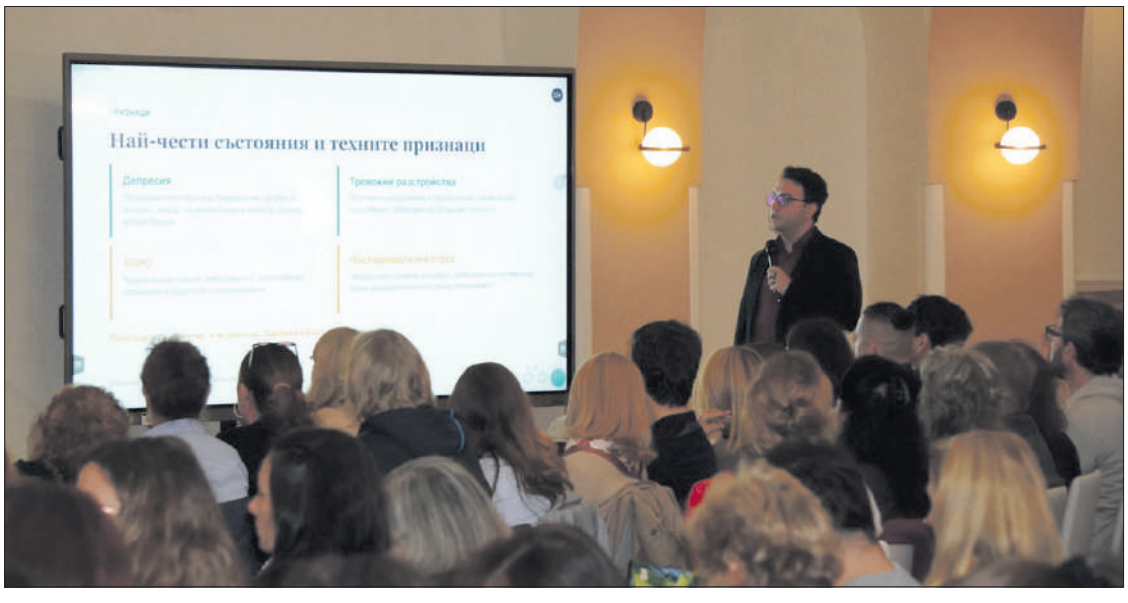

Снимка ПИЦ по ПН – София

В София се проведе информационно-дискусионна среща на тема „Психично здраве и превенция на употребата на психоактивни вещества“ с участието на училищни директори, психолози, педагогически съветници и специалисти по превенция на зависимостите

Близо 19% от учениците от VIII до XII клас в България са употребявали наркотично вещество поне веднъж в живота си. През последната година това са направили 12,6%, а през последния месец – 7,6%. Данните за 2025 г. представи д-р Александър Панайотов от Националния център по обществено здраве и анализи по време на информационно-дискусионна среща, посветена на психичното здраве и превенцията на употребата на психоактивни вещества.

Тревожни са и резултатите от международното изследване ESPAD за 2024 г. Според него 9,4% от българските ученици на възраст 15 – 16 години са употребявали райски газ при средно 3,1% за Европа. Всекидневно пушат цигари 20% от българските тийнейджъри при европейска средна стойност 7,9%.

Необходимостта от ранна превенция се потвърждава и от проучване сред ученици от V до VII клас в София. Близо 29% от анкетираните са опитвали алкохол, 18,8% – цигари, а 3,8% – наркотични вещества.

„Ефективната превенция не се изчерпва с предупреждения за вредите от наркотиците“, подчертава директорът на Превантивно-информационния център по проблемите на наркоманиите в София д-р Цветелина Петкова. По думите ѝ зад рисковото поведение често стоят тревожност, самота, емоционална болка или стремеж към приемане от връстниците.

Специалистите поставят акцент върху ролята на училището и семейството за ранното разпознаване на тревожните сигнали. Представени са и безплатните програми на Центъра за ученици от I до VII клас, насочени към развиване на социални умения, емпатия, увереност и справяне с рискови ситуации.

Участниците в срещата обсъждат възможностите за по-тясно сътрудничество между училищата и специалистите, включително обучения за учители, консултации за родители и съвместни превантивни инициативи. АЗ·БУКИ

Ученици от неделните школà с по-лесен достъп до родни университети

Министър Георги Вълчев предложи през 2027 г. да се организира форум за усъвършенстване на учебните материали и методите на преподаване на български език зад граница

Снимка Пресцентър на МОН

Просветният министър проф. Георги Вълчев разговаря с екипа на Българското училище в Будапеща

„Ще търсим всички възможности за улесняване на достъпа на ученици от неделните ни училища до български университети, за допълнителна подкрепа на учителите и за адаптиране на учебните материали към потребностите на децата в чужбина.“ Това заяви министърът на образованието и науката проф. Георги Вълчев на среща с екипа на Българското училище за роден език в Будапеща. Той посети образователната институция в рамките на участието си в 21-вата световна среща на българските медии, която се проведе в Унгария, съобщи Пресцентърът на МОН.

„Винаги ще имате подкрепата ни. Това е дълг на България“, подчерта проф. Вълчев пред екипа на неделното ни училище и българската общност в Будапеща.

Министърът откроi значението на българските училища зад граница за съхраняването на езика, културата и националната идентичност. По думите му единството на българската общност в Унгария е голямо предимство, а изучаването на български език създава възможности за подготовката на бъдещи българисти и преводачи, които да допринасят за връзките между двете страни.

Една от основните теми на срещата на проф. Вълчев бе продължаването на образованието на учениците от българските училища зад граница в университетите у нас. Представителите на училището посочиха, че различията в условията за кандидатстване и в начина, по който се отчитат резултатите от изпитите по български език, създават затруднения за част от младежите, които желаят да продължат образованието си в България.

Министър Вълчев увери, че ще се търсят възможности за преодоляване на тези затруднения, като се отчитат особеностите на обучението в неделните училища и изискванията на университетите.

Обсъдена е и необходимостта от допълнителна квалификация и методическа подкрепа за преподавателите. За много от учениците неделното училище е мястото, където могат да общуват на български език. Учителите обясниха, че често работят с деца с различно ниво на владеенето му, което изисква индивидуален подход.

Проф. Вълчев предложи следващата година да се организира форум с представители на българските училища в чужбина, университетски преподаватели и специалисти по български език, на който да бъдат обсъдени възможностите за усъвършенстване на учебните материали и методите на преподаване.

По време на срещата бяха поставени и въпроси, свързани с финансирането на българските неделни училища и въвеждането на по-гъвкави форми на обучение.

В Българското училище за роден език и детска градина в Будапеща се обучават над 150 деца и ученици. Училището развива дейност в още три населени места – Халастелек, Сигетсентмиклош и Сентендре. То продължава традициите на българското образование в Унгария, чието начало е поставено през 1918 г. Днес училището и детската градина се помещават в модерната сграда на Българския културно-образователен център в Будапеща.

В разговора участваха директорът на училището Ваня Которова, председателят на Асоциацията на българските училища в чужбина Зорница Гоган, председателят на Българското републиканско самоуправление в Унгария Данчо Мусев, застъпникът на българската национална общност в унгарския парламент Симеон Варга, народните представители Бойко Младенов и Иван Голомеев и др.

Министър Вълчев подари на Българското училище книги, както и дигитално и печатно копие на тефтерчето на Христо Ботев. Той връчи и почетен плакет на МОН в знак на признателност за приноса на училището към съхраняването на българския език, култура и национална идентичност сред сънародниците ни в Унгария.

В Будапеща министър Вълчев се включи и в откриването на 21-вата световна среща на българските медии, организирана от БТА, на тема „Медии и водачи“.

Той отправи посланието, че образованието и медиите имат обща отговорност да помагат на младите хора да се ориентират в съвременния свят и да развиват качествата на бъдещите лидери.

„Като министър на образованието и науката на България, се надявам с ваша помощ да успеем да помогнем на младите поколения да се ориентират много повече в този сложен свят и от тях да изградим тези млади водачи, от които всички ние имаме нужда“, обърна се министърът към представителите на медии от страната и чужбина.

В рамките на срещата участниците обсъждат предизвикателствата пред журналистиката, промените в информационната среда и ролята на медиите за поддържането на връзките между българските общности по света.

В изказването си министър Вълчев постави акцент върху развитието на технологиите и изкуствения интелект, които променят начина, по който се създава и разпространява информация. Той отбеляза, че пред медиите стоят редица предизвикателства, свързани със запазването на водещата им роля в обществото.

„Няма как да вървим срещу технологиите, трябва да ги ползваме, но в основата на човешкото развитие стои и винаги е стоял човешкият интелект“, подчерта министърът. АЗ·БУКИ

Кампания на Института за български език – БАН и в. „Аз-буки“

НАПИСАНОТО ОСТАВА. ПИШИ ПРАВИЛНО!

Метеорологията и небесните висини

Марияна ЦИБРАНСКА-КОСТОВА*

Ежедневно хората по света се вълнуват от атмосферното време или от климата, разчитайки на метеорологичните прогнози.

Думата *метеорология* ‘Наука за земната атмосфера и развиващите се в нея процеси, които определят времето и климата в различните части на земното кълбо, които се намират нависоко’ е заемка от гръцки: μετεωρολογία. Образувана е от предлога/представката μετά ‘над, отвъд’, глагола αἴρω ‘вдигам, издигам’ и съществителното λογία ‘учение, наука’. Още в древността изследователите изучават физическите величини и явления, свързани с небето и въздуха, за повечето от които в старобългарския език има думи, разпознаваеми и до днес: *безьдьждье, варъ* ‘горещина’, *мокрота* ‘влага’, *трѫсъ* ‘земетресение’ и др.

Интересно съответствие на гръцката дума μετεωρολόγος се открива в препис на Владислав Граматик от XV в. на преведените от гръцки „Чудеса на св. Димитър“. В едно от тях се разказва как метеоролози и астролози предсказвали чужди военни нападения по разположението на планетите и звездите.

На μετεωρολόγος съответства *высокословьнъ* ‘този, който говори за небесните неща’. Думата се приобщава към книжовен модел на сложни думи с първи елемент *высокъ-*, който е жизнен и в нашето съвремие. Например *високопарен* ‘който лети нависоко’ в стария език се отнася за орела, но образно и за хора, устремени към небето, тоест към Бога. Днес е запазено само преносното значение на думата: *високопарен* ‘за реч, слово, стил и под. – който се отличава с изкуствена приповдигнатост, с надуто красноречие’.

От говоренето за нещата във висините до днешната модерна наука *метеорология* са минали столетия, но езикът съхранява следи от първичното значение на думата и го развива.

***Д.ф.н. Марияна Цибранска-Костова** *е професор в Института за български език „Проф. Л. Андрейчин“ към Българската академия на науките*

Студенти разработват иновации в София

Студенти от висши училища в София ще имат възможност да работят в 7 мултидисциплинарни екипа за създаване на иновативни решения заедно с водещи представители на бизнеса, съобщават от Пресцентъра на МОН. Те ще преминат безплатно практическо обучение по модела на Станфордския университет с подкрепата на опитни ментори, а най-добрият проект ще получи награда от 5000 евро.

Това предвижда третото издание на образователната програма GEN I: „Генерация иновация“, която тази година се провежда в София под патронажа на министъра на образованието и науката проф. Георги Вълчев. Осем държавни висши училища в столицата подписаха меморандум за партньорство в рамките на инициативата в зала „Тех арена“ в Техническия университет – София.

Инициативата се реализира за трета поредна година. След изданията във Варна и Пловдив програмата се провежда за първи път в София. Тя обединява студенти от различни професионални направления, които в продължение на три месеца ще работят по седем реални бизнес казуса, поставени от компаниите партньори. Обучението се основава на методологията Design Thinking, вдъхновена от модела на Станфордския университет, и включва проучване и анализ на проблемите, генериране на идеи и разработване на практически приложими решения. Финалът ще се състои през февруари 2027 г., когато екипите ще представят проектите си пред жури.

Кандидатстването за програмата е отворено до 26 октомври на интернет страницата geni.bg. В нея могат да се включат студенти от всички държавни висши училища в София, независимо дали висшето училище, в което се обучават, е сред официалните партньори. Участието е напълно безплатно.

Меморандума подписаха ректорите на Софийския университет, ТУ – София, УНСС, УАСГ, МУ – София, НХА, изпълняващият длъжността ректор на ХТМУ и заместник-ректорът на НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“. АЗ·БУКИ

Бургаски деца показват, че здравословното хранене е суперсила

Шествие по главните улици превръща полезните навици в послание към целия град

Дона МИТЕВА

Над 800 деца от 35 детски градини в Бургас се включват в празнично шествие, посветено на здравословното хранене. Инициативата е част от кампанията на Община Бургас, която насърчава изграждането на полезни хранителни навици още от най-ранна възраст. Тази година тя се проведе под мотото „Здравословно хранене – суперсила за всички деца“.

Основната цел е да се подпомогне изграждането на полезни хранителни навици още в ранна възраст при избора на храни и напитки. Седмицата на здравословното хранене се организира от Община Бургас във всички детски заведения в града.

С много настроение и послания за здравословен начин на живот малките участници преминават по главните улици града до Охлюва в Морската градина. Там децата се включват във флашмоб, с който показват, че грижата за здравето може да бъде забавна и да обединява. В края на събитието всички детски градини получават грамоти за участието си.

Здравословната храна дава сила, енергия и възможност на всяко дете да расте активно и уверено. В това се убеждават подрастващите и техните родители през тази седмица.

Децата в бургаските детски градини се хранят здравословно и приемат добре плодовете, зеленчуците и останалите полезни храни. Дори спанакът, към който някои възрастни са резервирани, не създава проблем на малчуганите. Това сподели Настенка Ненова, старши експерт-технолог в Дирекция „Образование и младежки политики“ към Община Бургас, по повод Седмицата на здравословното хранене.

„Децата в детските градини се хранят здравословно през цялата година и приемат добре всички полезни храни, плодове и зеленчуци. Седмицата, която провеждаме, е допълнителен акцент, изпъстрен с много забавни игри, кулинарни предизвикателства и творчество“, категорична е тя.

По думите ѝ дори спанакът, който не е сред предпочитаните храни на някои възрастни, се приема добре от децата и „те го хапват с удоволствие“. Това е добър знак, че когато полезните продукти присъстват редовно в менюто и се предлагат по подходящ за възрастта начин, те могат да се превърнат в естествена част от храненето на малчуганите. А инициативата е само още един забавен акцент, чрез който се усвояват здравословни навици.

Снимки Община Бургас

Темата е представена чрез занимания, игри и практически дейности, съобразени с възрастта на децата

Моменти от атрактивното шествие

По-сериозният въпрос е какво се случва, когато децата напуснат детската градина или училището и се приберат у дома. Настенка Ненова не пожела да коментира темата за храненето в семейната среда. Но бегъл поглед по улиците на който и да е град и по заведенията му често сочи друго: бургери, пици, чипсове, снаксове държат в ръце подрастващите под зоркия поглед на своите родители.

Открива се възможно разминаване между усилията на образователните институции да насърчават здравословното хранене, и навиците, които се изграждат на семейната трапеза. Когато в детската градина децата получават разнообразна и балансирана храна, но вкъщи изборът е различен, усвояването на трайни полезни навици може да се окаже по-трудно.

Въпреки това според експерта в детските заведения нямат сериозни затруднения с усвояването на здравословното хранене.

И не означава, че всички семейства имат подобен проблем. По-скоро поставя въпроса доколко възрастните успяват да продължат у дома онова, което децата научават в детските заведения. Защото здравословното хранене не е само въпрос на меню. То е култура, която се изгражда с личния пример на родителите, с разнообразието на продуктите и с отношението към храната в ежедневието.

Темата през цялата седмица бе представена чрез занимания, игри и практически дейности, съобразени с възрастта на децата. Плодовете и зеленчуците не само са задължителна част от менюто, а и възможност за откриване на нови вкусове и за учене чрез преживяване.

Но за да има инициативата траен ефект, посланието трябва да стигне и до семействата. Полезните навици се затвърждават най-лесно, когато детето вижда, че и възрастните избират разнообразна храна, пият достатъчно вода и не възприемат плодовете и зеленчуците като досадно задължение.

Истинската суперсила на здравословното хранене е в последователността – в детската градина, в училище и у дома. Когато всички тези среди говорят на един език, полезният избор има много по-голям шанс да остане за цял живот.

Дори и най-малките от Детска ясла № 1 „Бургаско детство“ се потопиха в света на творчеството с помощта на есенните дарове. Те изработват таралежчета от плодове и весело влакче от зеленчуци. Така развиват въображението, сръчността и уменията си чрез игра.

В някои от детските градини малчуганите сами създават свои рецепти за свежи напитки, представят ги като истински майстор-готвачи и с удоволствие опитват приготвеното. Така чрез практическо участие и забавление те откриха, че полезната храна може да бъде не само здравословна, но и вкусна.

В Детска ясла № 1 „Бургаско детство“ децата също приготвят напитки от плодове и зеленчуци, запознават се с ползата от витаминте и опитват своята чаша със „суперсила“.

Шествието, с което завършва Седмицата на здравословното хранене в Бургас с фокус есенните плодове и зеленчуци, се превръща в повод за вкусни приключения. Насочва вниманието на децата към богатството на сезонните храни и ползите от тях. Защото именно в детството се изграждат основите на отношението към храната, а участието в подобни инициативи превръща важните послания в достъпно и приятно преживяване.

Българската студентка Мария Дренчева е сред 20-те избрани за престижна европейска стипендия

Българската студентка Мария Дренчева от Факултета по математика и информатика на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ и стипендиантка на Института за компютърни науки, изкуствен интелект и технологии (INSAIT) е сред едва 20 млади жени от цяла Европа, отличени с престижната стипендия Women in Computer Science Scholarship на технологичната компания Bending Spoons, съобщават от най-старото ни висше училище. Тази година за отличието са кандидатствали над 3000 млади жени от различни европейски държави.

Bending Spoons е една от най-бързо развиващите се технологични компании в Европа с оценка от над 25 млрд. долара.

Снимка INSAIT

Тя притежава световноизвестни дигитални платформи като Vimeo, Evernote, WeTransfer, AOL и Eventbrite. Със своята стипендиантска програма компанията подкрепя талантливи млади жени, избрали да се развиват в областта на компютърните науки.

Като част от програмата, Мария Дренчева участва в специално събитие в Милано, Италия, което събра тазгодишните носителки на стипендията.

Наскоро Мария Дренчева бе избрана в конкуренция с 2500 млади таланти и за престижната лятна изследователска програма Student Summer Research Fellowship (SSRF), която се организира всяка година от Швейцарския федерален технологичен институт в Цюрих (ETH Цюрих). А нейна научна разработка, създадена съвместно с изследователи от INSAIT, е приета и на ICLR в Сингапур – една от водещите световни конференции в областта на изкуствения интелект.

Програмата EXPLORER на INSAIT, от която Мария е част, има за цел да задържа най-изявените български таланти в страната, като им предоставя възможности за образование, научна работа и професионално развитие на световно ниво. Тя съчетава обучение във Факултета по математика и информатика на Софийския университет, изследователска дейност в INSAIT и стажове във водещи международни технологични компании. АЗ-БУКИ

Снимка Личен архив

Владимир Ангелов заедно със своята учителка Галина Рупчанска

От Козлодуй до световния финал

Петокласникът Владимир Ангелов стига до последния кръг на международната олимпиада по английски език HIPPO сред 108 000 участници

Диляна КОЧЕВА

Да се състезаваш с повече от 100 000 ученици от цял свят и да стигнеш до най-добрите 278. Това постига Владимир Ангелов от Образователен център „Галекса“ – Козлодуй, който представя България на световния финал на международната олимпиада по английски език HIPPO в Сполето, Италия. Момчето е в V клас в СУ „Христо Ботев“ в Козлодуй.

Тази година в надпреварата участват около 108 000 ученици от различни държави, а до световния финал достигат 278 от тях. Българските представители са шестима в различните възрастови категории. Владимир се състезава в Little Hippo и на финалите се класира на 17-о място сред 47 участници с резултат от 89,84 точки.

За неговата преподавателка Галина Рупчанска от образователния център в Козлодуй достигането до световния финал е резултат не само от способностите му, но и от постоянството, което показва през годините.

Тя познава Владимир още от 5-годишен, когато започва да посещава заниманията по английски. Тогава той вече може да чете и пише както на български, така и на английски. Той е най-малкият в семейство с пет деца и според преподавателката средата също допринася за любопитството и бързото му развитие. Допълнителна мотивация му дават роднините на майка му, които живеят в Америка, и желанието му да общува със своите братовчеди.

„Много бързо усвоява новите неща. Той е много схватлив“, разказва Рупчанска. И веднага уточнява, че извън това Владимир е като останалите деца на неговата възраст. Обича да играе на телефона, харесва игрите и открива английски думи и изрази не само в учебниците, но и в ежедневието си.

Преподавателката разказва още, че момчето много добре се справя и в училище по всички предмети, но любимият му час си остава английският.

Образователният център „Галекса“ – Козлодуй, в който се подготвя Владимир, участва в HIPPO за четвърта година. През предходните три години негови възпитаници достигат до европейските полуфинали във Венеция, но Владимир е първият ученик на школата, който стига до световен финал.

Състезанието започва през март и преминава през няколко етапа. Участниците са разделени според възрастта си – от Baby Hippo за най-малките през Little Hippo до Hippo 1, 2, 3, 4 и 5.

След първоначалния етап идва националният кръг в София. Най-добрите получават възможност да продължат към международните етапи, които са полуфинал и финал. Част от участниците достигат до световния финал директно като най-добри представители на страната си, а други преминават през международни полуфинали. Европейският полуфинал се провежда във Венеция, а квалификационни етапи има и в Доха и Баку.

На световния финал участниците трябва да покажат комплексни езикови умения. Изпитът включва 15-минутна устна част, граматически задачи, писане и слушане с разбиране. Владимир говори за семейството, свободното си време и своите хобита, а в писмената част разказва за мотивацията си да изучава английски език. Зад достигането до този етап обаче стоят и много часове подготовка.

„Това дете цяло лято работи. Докато останалите тичат и играят, той учи думи“, разказва преподавателката му. Наред с английския през ваканцията Владимир продължава да се занимава и с математика. „Важно е какво можеш и какви усилия полагаш“, казва тя.

За Галина Рупчанска участието на Владимир на световния финал има значение, което надхвърля класирането. Тя има 23 години преподавателски стаж и е психолог по образование, а работата ѝ с децата е организирана според нивото им по Общата европейска езикова рамка, а не просто според класа, в който учат. Учениците могат да преминават към по-високо ниво, когато напредват достатъчно бързо.

Галина Рупчанска изключително много се гордее с успехите на своите възпитаници, и най-вече с участието им в международните етапи на HIPPO.

„Едно е аз да им кажа: „Хлапета, много сте добри“, друго е мама и тати да кажат: „Много те обичаме и много те подкрепяме“. Но да стигнеш от малък град до световен финал и да видиш хора от цял свят, това е истинската награда. За тях това е изключително важно“, казва Рупчанска. А посланието, което иска учениците ѝ да отнесат със себе си от подобни състезания, е, че не е важно къде си роден, а какво можеш и какви усилия полагаш.

На финала Владимир се изправя срещу едни от най-силните участници в своята възрастова категория. Първите три места в Little Hippo са за представители на Малайзия, Китай и Тайван. България има и медалист на световния финал. По информация на Галина Рупчанска Борил Борисов печели второ място в категория HIPPO 1. Той е възпитаник на ЧОУ „Света София“.

А Владимир? На въпроса какъв иска да стане, когато порасне, петокласникът все още няма готов отговор. И може би няма нужда да има. Засега знае нещо друго и то е, че обича английския. А още преди да е избрал бъдещата си професия, вече е стигнал с него до финала на престижно световно състезание.

Ученици влизат в ролята на учени

Зина СОКОЛОВА

Ученици от столичните 23. СУ „Фредерик Жолио-Кюри“ и 119. СУ „Акад. Михаил Арнаудов“ ще представят на 4 ноември резултатите от проект „Виж, картографирай, действай – от STEM към граждански инициативи чрез геопространствени технологии“. Инициативата се реализира с финансовата подкрепа на Столична община – Програма „Европа“ 2026, от Сдружение „Български географски портал – Географ БГ“.

Преди това, в началото на октомври 60 ученици от V до XII клас от двете училища заедно с общо 10 инструктори и преподаватели извършват теренно проучване и събират данни с дронове за чистотата на въздуха при язовир „Панчарево“. Те картографират находките на интерактивна карта в интернет.

„Писах проекта с голямо желание и той отразява това, което може би най-много обичам да правя – да показвам на учениците възможностите на съвременните технологии, свързани с географията като предмет в училище – казва д-р Евгения Сарафова, ръководител на проекта и съосновател на Сдружение „Български географски портал – Географ БГ“. – Затова в концепцията му с колегите преподаватели от двете училища решихме да включим по щипка от всяка технология, свързана с географията в момента. Тя е доста иновативна наука, ако говорим за реалността.“

Д-р Евгения Сарафова

По проект първо се провежда обучение за учители.

„Показахме им възможностите за използване на такива технологии, които са буквално от последните няколко месеца, защото това е доста динамична тематика и непрекъснато има нови и нови неща“, уточнява д-р Сарафова.

Втората част на проекта включва посещение на язовир „Панчарево“ и теренно събиране на данни. Интересът от страна на учениците е не по-малък, което показва, че младите хора имат необходимост да бъдат включвани в практически занимания в областта на природните науки. Инструктирани от специалисти по екология, геология, водени от своите учители, учениците заснемат, обхождат територията на язовирната стена и записват стойности от различни измервания. В процеса по създаване на картата и данните към нея се включват и трима сертифицирани пилоти на дрон, благодарение на които – и с участието на учениците – екипът успява да генерира огромно количество данни.

На терен геологът доц. Стефан Велев от Софийския университет демонстрира как се образуват срутища и свлачища, а специалистът по почви и околна среда д-р Августа Степчич – главен асистент в Института по почвознание, показва нагледно как може да се изследва състоянието на почвата.

Учениците използват различни инструменти, с които правят опити на място. Събраните кадри са достъпни в уеб картата, която те попълват с „пинчета“ за обектите и всичко, което ги е впечатлило на място. Това са 149 точки, записани от учителите и учениците, разпределени в 10 тематични групи. Освен това са извършени 4 полета с различни по големина и функции дронове при спазване на изискванията на Гражданска въздухоплавателна администрация за безопасност при летене. Единият е огромен, професионален, с термокамера, с различни сензори, с който работят учени и правят професионални заснемания. Използван е и още един професионален дрон, с който направена ортофото картата отдолу, на която се вижда изображението на самото езеро.

Събрани са и данни за качество на въздуха със сензори за фини прахови частици и още няколко други показателя. При обработката 535 от 550 фотографии с висока резолюция, или около 97%, са използвани успешно за създаване на основата на уеб картата по проекта.

Освен че придобиват опит, учениците научават как със своето участие гражданите могат да допринасят за натрупване на данни за действителни изследвания на учени – практика, която в България все още много рядко се прилага. А това спестява както човешки труд, така и средства за теренна работа.

Следващият етап на проекта обхваща анализ на данните от учениците заедно с техните учители и под напътствията на експерти. Те са разпределени в десет отделни групи и всяка група има отделна тема. Едните ще говорят за минералните богатства, за състоянието на инфраструктурата, свързана с минералната вода, другите – за геоложкия риск. Третите – за чистотата на въздуха и транспортната достъпност. Предстои учениците да изготвят предложения за конкретни решения и мерки за подобряване на средата, с които ще бъдат запознати представители на район „Панчарево“.

Открий своето място

С нови школи и повече възможности за изява ЦПЛР – ОДК „Св. Иван Рилски“ в Казанлък посреща учебната 2026/2027 г.

Центърът за подкрепа на процеса за личностно развитие – Общински детски комплекс (ЦПЛР – ОДК) в Казанлък посреща учебната година на 1 октомври с нови школи, повече практически занимания и възможности за изява за децата и младежите от града.

„Не можем да задължим децата да идват тук. Но трябва да направим така, че те да поискат да останат“, казва пред „Аз-буки“ новият директор на ЦПЛР – ОДК „Св. Иван Рилски“ Дана Стойнова. Поема поста с много нови идеи, но и с амбицията да запази утвърдените традиции във времето. Стойнова оглавява Комплекса през април, когато учебната година вече е в разгара си. Затова и по-сериозните промени започват с настъпването на лятото.

Диляна КОЧЕВА

Снимки ЦПЛР – ОДК, Казанлък

Възпитаниците на Центъра имат възможност да покажат своя талант както у нас, така и по света

Една от първите инициативи, с които се захваща, е организирането и провеждането на Лятна полудневна академия, където децата спортуват и се включват в различни образователни и арт занимания.

Следващата стъпка е обновяването на сайта на Комплекса. В него родителите вече могат да открият информация за всички школи, както и актуални новини за дейностите и инициативите на ОДК. От тази учебна година е улеснено и записването за заниманията. Заявленията вече могат да се подават онлайн, без да е необходимо родителите да попълват документи на хартия.

Сред другите основни промени, които въвежда новият директор, е преобразуването на досегашните спортни клубове в безплатни школи към Центъра. Така децата ще могат да продължат да се занимават със спорт, но безплатно. Двете нови школи, в които децата в Казанлък могат да се запишат от новата учебна година, са „Тракийски воин“ и Rose dance academy.

Първата е оглавена от Николай Богданов и в нея децата и младежите ще се занимават с таекуондо, физическа подготовка и самоотбрана.

Ръководител на втората нова школа, която е по спортни, латино и модерни танци, е Йоанна Шишкова. Тази година организират и специална група за бъдещи абитуриенти, в която младежите ще могат да се подготвят за първия си танц на бала.

Нови възможности има и за децата с интерес към науката. Школата „Млад изследовател“ разширява дейността си с основи на роботиката и 3D принтиране. Това става възможно след спечелен проект за финансиране по Националната програма на Министерството на образованието и науката „Осигуряване на съвременна, сигурна и достъпна образователна среда“. В заниманията е предвидена и подготовка по математика за НВО в VII клас.

Природата също се превръща в класна стая. В новата екошкола децата учат за растенията, почвата и природата не само от учебници, а чрез практически занимания навън.

„Идеята е децата да учат чрез опита и личното си преживяване“, обяснява Стойнова.

Същото правило важи и за школата по английски език. „Не искам децата да имат за домашна работа да напишат всяка нова дума по 10 пъти в тетрадката, а да научават нови неща чрез разговори, ситуации и примери от реалния живот още в час“, обяснява тя.

За нея водещото е децата да изпълняват конкретна задача не защото се стремят да получат по-висока оценка, а защото това, което правят, им доставя истинско удоволствие.

Специално внимание е отделено и на учениците, на които им предстои външно оценяване в края на IV клас. Заниманията са по български език и математика и са пряко насочени към подготовката за двата изпита.

Всеки ден децата научават нови неща

„Между „Не разбирам“ и „Мога“ има цял свят от въпроси, опити, грешки и малки победи. Именно там работим заедно. Искаме да им дадем увереност, че няма нищо страшно“, казва Стойнова.

Сред най-любопитните нови предложения на Комплекса за децата в Казанлък е „Литература на сцена“, водена лично от директора. Преди да поеме ЦПЛР – ОДК „Св. Иван Рилски“, Дана Стойнова работи като учител по български език и литература и има опит с театрални занимания с ученици. Идеята е произведения от учебната програма не просто да бъдат прочетени и анализирани, а изиграни. В предишната си работа с ученици Стойнова поставя на сцена „Радини вълнения“, „Неразделни“, „Немили-недраги“ и други изучавани в училище произведения и вижда на практика как добре се възприема този подход от децата.

„Когато произведението премине през учениците като театрална постановка, то оставя много по-трайна следа у тях“, посочва тя.

Новата директорка познава и друга страна на работата с деца. Преди години работи с ученици от уязвими групи, с които създава театрални постановки, занимава се с журналистика и реализира различни проекти. Именно от този опит идва и убеждението ѝ, че едно от най-трудните неща е не да привлечеш детето, а да го накараш да остане.

„В началото на годината всички искаме да започнем нещо ново. И аз съм родител на две деца и знам как детето преминава през един клуб, после през друг, докато намери това, което най-много му харесва“, казва Дана Стойнова. Затова една от целите ѝ е ОДК да е място, където децата могат да опитват, да сменят заниманията и постепенно да откриват онова, което наистина ги увлича.

Точно затова от новата учебна година във всички школи е въведена и образователната платформа ClassDojo. Чрез нея всяко дете има собствен профил и събира точки за участие, старание и изпълнение на задачите. Родителите също могат да следят развитието му. Идеята е точките да бъдат не просто оценка, а средство за мотивация. В края на определен период се излъчват и „Таланти на месеца“ от различните групи.

„Искаме децата да се чувстват добре, да идват редовно и най-вече да идват с желание“, подчертава директорът.

Друг начин гласът им действително да бъде чут, е създаденият от Стойнова Детски парламент „Гласът на ОДК“. В него участват представители на различните школи.

„Искам да чувам гласа им и да знам кое им харесва, кое не им харесва и какво искат да ни кажат“, обяснява тя. Първите резултати вече са видими. Едно от желанията на децата е да бъдат премахнати старите решетки около сградата. Това вече е направено и те работят в променена среда.

Промените обаче не спират дотук. Предстои основен ремонт и саниране на сградата, както и обновяване на настилките. Очакванията са ремонтните дейности да започнат през есента, а средствата са предоставени от Община Казанлък.

Амбицията за промяна не означава отказ от онова, с което ОДК – Казанлък, вече е разпознаваем сред поколения жители на града. Балетната школа Diva Dance има над три десетилетия история, а спортните танци също са сред утвърдените форми. Центърът организира и национални конкурси, сред които балетният конкурс за купа „Българска роза“ и „Малките нашенци“ за весела детска рисунка.

„Има хубави традиции. Много от тях искам да запазя, но искам да развием и нови“, казва Дана Стойнова.

Новата учебна година започна не с традиционен концерт, а с представление. Чрез своеобразно пътешествие децата преминават през различните школи и занимания, докато търсят „изгубения първи учебен ден“. А на финала ги посреща специална изненада.

След празника започва по-важната част – децата прекрачват прага на ОДК, опитват, грешат, сменят заниманията, откриват талантите си и накрая намират онова, заради което искат да се връщат отново и отново.

100 страници на седмица

Как учител по литература от Националното училище по приложни изкуства в Троян разпалва любовта към книгите

Докато правителството на Сингапур вече ще плаща на гражданите за всяко 15-минутно четене на книга, в България учителка по БЕЛ в Националното училище по приложни изкуства в Троян предлага на шестокласниците да четат по 100 страници на седмица.

И двете инициативи биха могли да се определят като предизвикателство. Още повече, тази толкова коментирана и оказва се, сложна дейност – четенето, очевидно се нуждае от провокативни идеи. Най-напред, защото четенето би трябвало да бъде акт на удоволствие, но и защото скролването и изкуственият интелект преподредиха ценностите.

Петя НИКОЛОВА

Снимки Личен архив / НУПИ – Троян

Когато задачите са провокативни и изискват творчески подход, и часовете по литература стават интересни за децата

Колко всъщност са 100 страници? С преподавателя Миглена Климова, автор на идеята, обсъждаме защо им е на децата да четат книги, какво им дава художествената литература и има ли шанс инициативата ѝ.

„Тръгвам с идеална цел, с вяра и надежда. 100 страници не са чак толкова много, разпределени в една седмица. Какво ще се случи? Все още не мога да кажа. За мен също това начинание е ново“, споделя Климова.

Учител по БЕЛ вече 26 години, тя преподава в троянското школо от 13 и твърди, че е най-прекрасното училище.

„Работила съм и в други училища, но тук атмосферата е по-различна. Художественото училище предразполага към друг тип отношения между учители и деца. Още в първия ми работен ден колега ми каза: „И да знаете, тук изкуството облагородява“. Това наистина е така, не са просто думи“, казва учителката.

И вероятно от там, от изкуството, към което принадлежи и художествената литература, се захранва и нейният личен стимул. Едва ли е случайно, че именно преподавател от художествено училище работи всекидневно върху собственото си въображение, за да провокира у децата интерес към книгите. Да ги запали, каквото е основното ѝ намерение.

На въпроса „Защо?“ отговаря съвсем ясно: „Защото художествената литература ще обогати техния речник, ще събуди въображението им, ще им помогне и по другите предмети, тъй като четенето развива мисленето“.

И понеже иска децата в VI клас да четат именно художествена литература, се съпротивлява на… мангата.

„С един младеж влязохме в словесен двубой относно мангата. Мангата много им харесва. Съвременните деца търсят различното, разнообразието, искат да е бързо и динамично. Не съм против мангата, но обяснявам защо държа на художествената литература“, казва Миглена.

Всъщност инициативата за прочитането на 100 страници на седмица се ражда спонтанно, като реакция на случилото се през лятото. Климова разказва, че поне от 20 години изготвя популярния препоръчителен списък с книги за четене през лятото. Но за разлика от някои свои колеги, които го представят

Миглена Климова, преподавател по БЕЛ

като задължителен, тя обяснява на децата, че списъкът е препоръчителен, обаче воденето на читателски дневник е задължително.

„Наблягам им, че четенето трябва да бъде акт на удоволствие, а не вид наказание. Например в VI клас в списъка присъства романът на Иван Вазов „Под игото“. Да, произведението има своята стойност в българската литература, но им препоръчвам да започнат да го четат и ако не го разбират, правят го насила и не им харесва, да оставят книгата. Да прочетат нещо, което искат.

Например „Хари Потър и философският камък“ или „Чарли и шоколадовата фабрика“, или дори „Дневникът на един Дръндьо“, така популярна сред тийнейджърите. За мен няма проблем. Нека прочетат нещо друго, но да напишат в читателския дневник какво са прочели. Обаче се появи изкуственият интелект. А с него в писанията и попълванията на читателския дневник се родиха невероятни бисери!“, разказва тя.

Онова, което я изумява още повече, е фактът, че с изключение на четири-пет деца от класа се оказало, че всички останали са прочели целия списък от книги.

„А това никога не се е случвало! Случвало се е да прочетат „Под игото“, защото вкъщи мама или тати са казали, че трябва да се прочете, понеже е важна книга за всеки българин. Самите ученици са ми споделяли, че нищо не са разбрали, но са прочели романа, защото са ги накарали у дома. За мен няма никакъв смисъл от подобно четене. Но след като от техните писания разбрах за какво се разказва в автобиографията на Бранислав Нушич, си казах, че повече няма на какво да ги науча.

Звучи абсурдно, обаче 12-годишни деца бяха разказвали за автобиографията в академичен стил. Разочаровах се, ядосах се и казах, че ще променим това. Най-лесният вариант беше да се напише една двойка. Но какво от това? Моята идея е да ги запаля по четенето, да им харесва и да разберат, че не е досада, а може да бъде удоволствие“, уточнява учителката.

Идеята ѝ включва всяко дете най-напред да донесе по една своя книга и след седмица под формата на игра и в рамките на един учебен час да разкажат прочетените 100 страници. Да ги обсъдят и сами да задават въпроси.

„Със сигурност няма да разберем ефекта веднага. И вероятно той няма да е кой знае колко голям или впечатляващ. В момента голяма част от тях вероятно възприемат това като задължение. Но ще видим. Получих подкрепа и от родители“, казва Климова.

Истината е, че последната ѝ инициатива съвсем не е единственото решение, което е търсила, за да увлече възпитаниците си в четенето. Като ученици на художествено училище, тя често им поставя задача да направят илюстрация към текст, който се изучава, или да нарисуват картина, вдъхновена от стихотворение. Смесвали са приказки, правили са и комикси.

„Вместо да им дам да направят преразказ на „Тримата братя и златната ябълка“, съм им поставяла задачата да създадат комикс на приказката. И отново ми разказват историята, само че чрез картинки. Много се вдъхновяват от подобни задачи“, споделя Миглена.

Като преподавател, се надява, че чрез творчество и провокация не всички, но поне една част от децата наистина ще заобичат четенето. Ще ѝ споделят какво са прочели и кои книги са им харесали най-много. Самата тя също има любими произведения от изучаваните в VI клас – „Серафим“ и откъсът от „Малкият принц“ с лисицата. Разчита и на самите ученици.

„Децата в нашето училище наистина са различни. Чувствителни са, привлечени от изкуството и се вдъхновяват. Насърчавам ги да изразяват мнението си, нямам проблем с това. Някои колеги го възприемат като уронване на авторитета, но се радвам, ако децата имат свое мнение и го защитават. Те са страхотни, трябва да се борим за тях, да ги поощряваме, да ги зареждаме и с нашите действия“, обобщава Климова.

Петокласници от Смолян влизат в ролята на полицаи

Ангел ДОБРИКОВ

По Националната програма на Министерството на вътрешните работи „Детско полицейско управление“ в Смолян започна двегодишно обучение за ученици от V клас на Средно училище „Св. св. Кирил и Методий“.

Инициативата се осъществява съвместно с Районното управление на МВР – Смолян, и ще продължи до юни 2028 г. През този период децата ще участват в теоретични и практически занятия със служители на „Охранителна полиция“, „Пътна полиция“ и „Криминална полиция“, с психолози от МВР, както и с представители на Българския Червен кръст. Заниманията ще им помогнат да придобият знания и умения за опазване на своя живот и този на приятелите им, за справяне в трудни ситуации и с различни предизвикателства. Ще изграждат у учениците чувство за отговорност, умения за работа в екип и уважение, както и отношение на толерантност към другите.

По време на церемонията по откриване на обучението младите доброволци от смолянското школо са положили клетва, с която обещават да спазват законите, да се грижат за своята безопасност и тази на другите, да бъдат отговорни за постъпките си и готови да помагат на хора в беда.

Съдействие за осъществяване на дейностите по Програмата оказва Местната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетни и непълнолетни (МКБППМН) към Община Смолян, информира нейният секретар Сийка Алексиева. Комисията осигурява униформи на младите доброволци и след края на обучението им ще организира по тяхно желание екскурзия до исторически места, музеи или други обекти.

Петокласниците доброволци бяха приветствани от Марин Захариев – заместник-кмет на община Смолян и председател на МКБППМН, Смолян, и от Ралица Данчева – началник на Регионалното управление на образованието, Смолян.

Снимка СУ „Св. св. Кирил и Методий“ – Смолян

Четвъртокласниците от училището заедно с малчуганите от детските градини в града участват в беседа на тема „Безопасност на движението и обществен ред“

Проф. Мария Нишева-Павлова, председател на Националната агенция за оценяване и акредитация:

Правилата за оценяване на университетите трябва да бъдат по-опростени

Твърде много формализирахме оценяването на научната дейност, броенето на точки не е достатъчно

С новия председател на Националната агенция за оценяване и акредитация проф. д-р Мария Нишева-Павлова разговаряме за бъдещето на университетите, новите правила за акредитация, навлизането на изкуствения интелект и предизвикателствата пред младите учени. Поглеждаме и към предстоящите награди на НАОА за добри практики във висшето образование, които ще отличат успешни инициативи в шест области.

Разговора води
Венцислав ГЕНКОВ

– Проф. Нишева-Павлова, от два месеца сте председател на Националната агенция за оценяване и акредитация (НАОА). Каква картина на българското висше образование заварихте и кои са основните Ви приоритети?

– Не бих се наела да давам цялостна оценка на българското висше образование. Системата е сложна, а и се намира в период на големи промени. Променят се пазарът на труда и нагласите на младите поколения към формалното образование.

Все по-голям интерес предизвикват и нетрадиционни форми на обучение, включително продължаващото образование, което дава възможност за придобиване на микрокредити. Това е част от концепцията за учене през целия живот, която все по-често придобива и формален характер.

От една страна, виждаме изключително мотивирани млади хора. Те използват възможностите, които им предоставят училището, семейството и различните извънкласни дейности, и постигат забележителни резултати. От друга страна, част от най-младите поколения гледат критично на традиционните образователни институции. Затова бих се въздържала от общи оценки.

Що се отнася до НАОА, нашият дългосрочен приоритет, без съмнение, е усъвършенстването на системата за оценяване качеството на висшето образование. Преди всичко трябва да си вършим добре всекидневната работа – да спазваме сроковете, да осигуряваме обективност, обоснованост и максимално възможна прозрачност на акредитационните процедури. Това може да изглежда като нещо саморазбиращо се, но именно то е основата на доверието в Агенцията.

Най-сериозната непосредствена задача е подготовката за новия цикъл на програмна акредитация на професионалните направления и специалностите от регулираните професии. По приетия график първите процедури трябва да започнат през април 2028 г., а висшите училища ще трябва да подадат първите документи още в началото на февруари.

Принципът е един акредитационен цикъл да преминава при едни и същи условия за всички оценявани висши училища. Ето защо съществените промени в критериалната система трябва да бъдат подготвени достатъчно рано.

Това включва не само самите стандарти и критерии, но и таблиците, формулярите, образците на документи и подробните указания. Текстовете трябва да бъдат недвусмислени и обсъдени с висшите училища и всички заинтересовани институции.

Подготовката е сериозна, защото предстои и съобразяване с новите европейски стандарти и насоки за осигуряване на качеството във висшето образование, известни като ESG. В момента действат стандартите от 2015 г., като новата им редакция се разработва. Очакването е тя да бъде приета през ноември 2026 г. и окончателно утвърдена през май 2027 г.

Още предишният екип на Агенцията, ръководен от проф. Елиза Стефанова, започна активна работа по промените. Вече е подготвен проект на стандарти, критерии и количествени и качествени индикатори, който Акредитационният съвет прие в края на септември. Висшите училища са запознати с него, проведен е и открит семинар.

След като стане ясно окончателното съдържание на новите европейски стандарти, ще проверим съответствието и ще предложим документа за обществено обсъждане. Надявам се да успеем да го приемем през януари 2027 г.

Паралелно работим и по изискванията за акредитация на докторските програми. Предстои работа и по институционалната акредитация, както и по методиките за формиране на крайните оценки.

– В България често се поставя въпросът дали високата акредитационна оценка действително означава качествено образование. Как да гарантираме, че оценките отразяват знанията и уменията на студентите, а не само изпълнението на формални критерии?

– Истинската оценка според мен се вижда в живота. Тя е свързана с удовлетвореността на младите хора не само докато учат, а и през първите години от професионалното им развитие.

Особено показателен е моментът, когато човек вече е сменил едно или няколко работни места и е установил, че придобитите знания и умения му позволяват да бъде конкурентоспособен, да се приспособява към променящата се среда и да изпълнява задачи, които му носят удовлетворение. Разбира се, тези знания и умения трябва да се развиват през целия живот.

Трудността е, че подобно разбиране за качество не се превръща лесно в система от измерими показатели. Европейската критериална система, която следваме, оценява в значителна степен процесите и процедурите, а не толкова крайния резултат. В това има логика. Сложните дейности, включително образователните, трябва да имат ясни правила, утвърдени процедури и механизми за периодичен преглед. Не можем да пренебрегнем тази страна на оценяването.

Но когато в един критерий се изисква висшето училище да има процедура за регулярно преразглеждане на учебните планове, ние по същество проверяваме дали този процес е организиран и документиран. Самото наличие на процедура все още не показва в достатъчна степен какво реално са научили студентите.

Част от индикаторите броят например обученията, в които са участвали преподаватели. В същото време, в някои водещи университети именно тези преподаватели са обучители в други институции. Такива различия трудно се улавят чрез универсален количествен показател.

Затова смятам, че системата за акредитация не измерва достатъчно адекватно качеството на висшето образование. Един от пътищата за подобряване е да се оценява по-внимателно постигнатият напредък. На езика на математиката бихме казали, че е важно да измерваме разликата между състоянието в два последователни акредитационни периода, а не само стойностите на показателите в определен момент.

Разбира се, и това не е идеално решение. Между две акредитации могат да настъпят съществени промени – да се пенсионират водещи преподаватели, да постъпят млади учени, да се развие самото научно направление или университетът да премине през преструктуриране.

В момента в много висши училища протичат големи организационни промени, които нашата система невинаги улеснява. От друга страна, изискването процесите да бъдат описани, кара университетите да обмислят по-внимателно последиците от решенията си.

Акредитационната оценка не бива да бъде единственият ориентир за бъдещите студенти. Рейтинговата система на висшите училища представя по-широка картина, която е разбираема и полезна за кандидат-студентите и родителите им. Тя включва и други компоненти – студентско мнение, научни публикации, възможности за участие в проекти и различни измерения на студентската и научната активност. Част от тях присъстват и в акредитацията, но там често остават скрити зад общата числова оценка.

Трябва да намерим по-добър баланс между проверката на процесите и оценката на реалните резултати. И да не забравяме, че университетската система се развива в условията на постоянно променящи се научни направления, технологии и потребности на обществото.

– През 2026 г. беше въведена методика за изчисляване на акредитационните оценки, която включва и компонент за принос и конкурентност на висшето училище. Как се отразява той на оценяването?

– Ефектът вече се вижда. По единодушното мнение на членовете на Акредитационния съвет този компонент трябва да се запази и при разработването на бъдещата методика. Причината е, че без него понякога се получават изкривявания при формирането на крайната оценка и при сравнението между висшите училища в дадено професионално направление.

Някои количествени индикатори, особено тези, които измерват относителен дял на участващи студенти, могат да поставят големите университети в по-неблагоприятно положение. Ако в едно направление се обучават десетина души, сравнително лесно може почти всички да бъдат обхванати например в анкета за качеството на образованието. Когато студентите са хиляда или няколко хиляди, достигането на същия процент е практически много по-трудно. Това не означава непременно, че в големия университет качеството е по-ниско.

В практиката се наблюдават случаи, при които висше училище с водещо значение за определено професионално направление получава по-ниска крайна оценка от друго, за което направлението не е типично, има само един или два завършили випуска и все още ограничено влияние върху пазара на труда. Такива резултати поставят под въпрос доколко точно използваните индикатори отразяват приноса на университетите.

Коригиращият компонент е един от начините да бъдат ограничени тези несъответствия. Не твърдя, че съществува идеална и напълно справедлива формула за оценяване. В някои отношения по-малките висши училища могат да бъдат в по-неблагоприятно положение, в други – по-големите. Важно е методиката да отчита различията, без да обезсмисля общите изисквания за качество.

Очаквам бъдещата критериална система да бъде по-опростена, с по-малко индикатори, чиито стойности могат действително да бъдат проследени и доказани. Това е важно и за университетите, които подготвят доку-

> *Ще проверим съответствието на подготвените стандарти, критерии и количествени и качествени индикатори за програмна акредитация с окончателното съдържание на европейски стандарти и насоки за осигуряване на качеството във висшето образование (ESG).*
>
> *Университетите трябва да подготвят студентите за отговорно разработване и използване на изкуствения интелект.*

Снимка Олег Попов

Проф. д-р Мария Нишева-Павлова е председател на Националната агенция за оценяване и акредитация (НАОА) от август 2026 г. Тя е дългогодишен преподавател във Факултета по математика и информатика на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ и професор в катедра „Компютърна информатика“. Завършва математика със специализация по информатика в Софийския университет. През 1988 г. придобива научната степен „доктор“ по информатика. Специализирала е във Великобритания, Полша и Дания.

Научните ѝ интереси са в областта на изкуствения интелект, машинното обучение, системите, основани на знания, семантичните технологии и цифровите библиотеки.

Автор е на над 130 научни публикации и една монография, с повече от 400 цитирания.

Заемала е длъжностите заместник-декан на Факултета по математика и информатика и ръководител на катедра „Компютърна информатика“. Има дългогодишен опит в управлението на научни проекти и в процедурите за оценяване и акредитация на висшите училища.

От 2024 г. е призната за водещ изследовател на най-високото кариерно ниво R4 съгласно Европейската рамка за научноизследователски кариери.

ментацията си, и за експертните групи, които извършват оценяването.

– Смятате ли, че България има нужда от преструктуриране на университетската мрежа? Каква роля може да има НАОА в подобен процес?

– Въпросът е много сложен. Може би изразявам по-консервативната позиция на човек, който идва от стар и голям университет, но моето убеждение е, че 52 висши училища са прекалено много за България. Не става дума единствено за броя на студентите. Струва ми се, че страната не разполага с достатъчно реален академичен състав, способен да осигури навсякъде едновременно високо съвременно равнище на обучение и солидна класическа подготовка.

В миналото беше по-разпространена практиката едни и същи преподаватели да работят в няколко университета. Днес ограниченията при участието на хабилитираните преподаватели в акредитацията оказват своето влияние. Има и положителни промени – висшите училища вече имат повече възможности да подготвят и задържат собствени млади учени и хабилитирани преподаватели. Въпреки това продължавам да смятам, че университетите са твърде много.

Същевременно не може да се пренебрегне социалната и икономическата страна на въпроса. Университетът е важен фактор за живота на града и на целия регион. Младите хора създават потребление, културна среда и възможности за развитие. Освен това не всички семейства могат да си позволят да издържат студент далеч от дома му. Разходите за наем и издръжка са сериозни, а местата в общежитията не достигат – поне в София. Ето защо механичното намаляване на броя на университетите не би било разумен подход. Трябва да се намери баланс.

Една възможна посока е създаването на алианси или други форми на сдружаване и асоцииране между висшите училища. Обикновено говорим за международни университетски алианси, но има основания да се развиват и партньорства между български университети. Те могат да споделят преподавателски ресурси, материална база и възможности за обучение и научна дейност.

За да стане това, са необходими и подходящи промени в Закона за висшето образование и свързаната нормативна уредба. НАОА трябва да работи изпреварващо и в синхрон с Министерството на образованието и науката. Ако университетите получат нови възможности за споделяне на ресурси, критериите за програмна акредитация също трябва да бъдат адаптирани.

Например сегашните изисквания за преподаватели на основен трудов договор трудно могат без промяна да се приложат към съвместни структури. Затова законодателните и акредитационните промени трябва да бъдат съгласувани във времето.

– Вие сте учен с дългогодишен опит в областта на изкуствения интелект. Трябва ли вече да оценяваме университетите и по начина, по който интегрират тези технологии в обучението?

– И да, и не. Първо трябва да си изясним какво означава „интегриране на изкуствения интелект“. Едно е университетът да обучава специалисти, които разбират принципите на тези технологии и могат сами да създават системи с изкуствен интелект. Аз самата съм преподавател в тази област и дългогодишен ръководител на магистърска програма по изкуствен интелект. Съвсем друго е да очакваме студентите от всички специалности да придобият определено ниво на грамотност за работа с такива системи.

Тази грамотност е по-висока степен на дигиталната грамотност. Тя включва разбиране на възможностите на съвременните системи, на начина, по който функционират, както и на техните ограничения. Ако не разбираме поне в основни линии как работят, трудно можем да оценяваме достоверността и приложимостта на резултатите, които получаваме от тях.

Според мен на този етап в оценяването може да намери място най-вече способността системите с изкуствен интелект да бъдат използвани отговорно там, където това е приложимо. А в университетите, които ги разработват, разбира се, трябва да се поставя въпросът и за отговорното им създаване.

Проблемът е, че технологиите се развиват много бързо. Опасявам се, че в някои отношения университетите изостават от процесите. Същевременно у нас има институции и екипи, които са на много високо ниво. Сред тях са Институтът за компютърни науки, изкуствен интелект и технологии (INSAIT) към Софийския университет, звена в различни висши училища и в Българската академия на науките, както и професионални организации в информационните технологии. Те не само познават съвременните възможности, но и участват в развитието на тези технологии.

Важно е да разбираме и рисковете, особено при новите агентни системи и автономни интелигентни агенти. Тук вече не става дума само за инструмент, който отговаря на въпрос или създава съдържание по наша инструкция. Говорим за системи, способни самостоятелно да предприемат действия. Затова университетското образование трябва да изгражда не просто умения за използване на технологията, а и способност за критична оценка на последствията от прилагането ѝ.

– Как оценявате подготовката на младите учени и докторантите? Необходими ли са промени в критериите за акредитация на докторските програми?

– Не съм убедена, че основният проблем е именно в критериите за акредитация на докторските програми. Те оценяват предимно условията и процедурите за обучение, както и определени показатели за резултатите.

По-съществен ми се струва въпросът за минималните национални изисквания при придобиването на научни степени и академичното израстване, регламентирани в Закона за развитието на академичния състав и правилника за прилагането му.

Имам усещането, че прекалено силно сме се съсредоточили върху броенето на точки. Това важи и за докторските степени, и за хабилитациите. Не предлагам да се връщаме към старата система на Висшата атестационна комисия. Но трябва да обърнем много повече внимание на съдържанието, на дълбочината на научните резултати, на тяхната новост, перспективност и действителен принос.

Би било полезно да се направи преглед на резултатите от прилагането на сегашните изисквания и да се оцени доколко постигат първоначалните си цели. В началото минималните показатели изглеждаха доста трудни за покриване. Постепенно обаче академичната общност се научи да работи според тази система. Публикуването в индексирани издания стана по-достъпно, а самите индексиращи бази от данни разширяват обхвата си. Това означава, че изпълнението на минималния брой точки вече невинаги е достатъчен белег за високо научно качество.

Необходим е по-задълбочен поглед и към работата на научните журита. Рецензиите и становищата трябва да обсъждат съдържателно резултатите, а не просто да удостоверяват, че кандидатът е събрал определен брой точки.

Казвам го и от личния си опит с участието в десетки журита. Твърде често оценяването на практика се свежда именно до проверка на изпълнението на формалните изисквания. Струва ми се, че прекалено много формализирахме тази дейност.

– Достатъчно силен ли е гласът на студентите при оценяването на качеството на висшето образование?

– Не съм сигурна дали се чува достатъчно. Понякога обаче студентите биват питани и по въпроси, по които нямат необходимата компетентност. По-важното за мен е да преодолеем сериозната апатия на част от тях.

Не бива да говорим за младото поколение като за еднородна група. Има ученици и студенти с огромна мотивация, отлична подготовка и впечатляващи постижения – от олимпиади и международни състезания до практически разработки и участие в проекти. Те работят целенасочено за своето развитие и използват всички възможности, които им се предоставят.

Но има и друга част от младите хора, за които невинаги е ясно защо са избрали да продължат образованието си в университет. Те често не участват активно в академичния живот, включително когато им се предлага възможност да изразят мнение за обучението. Възможно е една от причините да е, че не виждат достатъчно бърз и конкретен резултат от дадената обратна връзка.

Смятам, че в повечето висши училища са създадени механизми студентското мнение да бъде отчитано, макар невинаги с бързината, която студентите очакват. Но не е достатъчно просто да има анкети и представители в органите за управление.

Трябва да мотивираме младите хора да участват осъзнато и да поемат своята част от отговорността за качеството на образованието.

– НАОА предстои да отличи добри практики във висшето образование. Какво бихте искали да бъде водещо при оценяването им и какво очаквате от инициативата?

– Предстои второто издание на церемонията за връчване на награди за най-добри практики в шест области. Надявам се да се получи хубаво събитие и подобни инициативи да се превърнат в традиция. Организацията изисква много усилия, а Консултативният съвет на Агенцията практически е готов със своето решение.

Бих искала наградите да бъдат отражение на реални добри практики, които имат осезаем ефект върху обучението. Най-важни за мен са практиките, които водят до възможно най-висока удовлетвореност на студентите още по време на тяхното обучение. Ако успяваме да открояваме и насърчаваме именно такива примери, това ще бъде съществен принос към подобряването на качеството на висшето образование.

В края на септември се проведе Европейската нощ на учените – годишна инициатива, която превръща срещата с науката в достъпно и интересно преживяване за хора от всички възрасти. В рамките на два дни университети, научни институти, музеи и други организации в различни градове отвориха врати за посетители, които имаха възможност да се срещнат с изследователи, да наблюдават експерименти и демонстрации и да научат повече за работата зад научните открития.

У нас инициативата се реализира чрез партньорството на университети, научни организации и културни институции. Координатор на тазгодишния проект K-TRIO – „Изследователи в триъгълника на знанието“, е Софийският университет „Св. Климент Охридски“.

В рамките на събитието екипът на „Аз-буки“ се срещна с гл. ас. д-р Цветелина Ишева, която заедно със своя екип представи темата „Какво ни разказва водата – как водораслите, растенията, насекомите и рибите разкриват състоянието на водните екосистеми“.

Снимка Симона Георгиева

Високите температури и маловодието през последните години засягат силно екосистемата на езерото Сребърна

Какво ни разказва водата

„Липсват млади учени, на които да предадем своя опит“, казва гл. ас. Цветелина Ишева от Института по биоразнообразие и екосистемни изследвания – БАН

Виктория ГЪЛЪБОВА

Цветелина Ишева е доктор по биология в Института по биоразнообразие и екосистемни изследвания на БАН. Завършва бакалавърска програма по биология и магистратура по алгология във Факултета по биология на Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

Нейните научните интереси са свързани с разнообразието и екологията на диатомовите и други видове водорасли, както и с оценката на качеството на водите.

Работи по научни и приложни проекти, свързани с екологичното състояние на повърхностните води, биоразнообразието на сладководните екосистеми, мониторинга на водите и разработването на методи за тяхната оценка.

Участва и в изследвания, свързани с типологията на реките, биоиндикацията и използването на диатомовите водорасли за оценка на екологичното състояние на водните екосистеми.

Д-р Ишева обяснява как видът и количеството на различните организми разказват различни истории за водните екосистеми, които обитават. Отбелязва, че те са важни индикатори за качеството на водата. И благодарение на тях можем да направим оценка на екологичното състояние на повърхностните водни тела, като това е основен метод, който се прилага навсякъде по света.

Изследователката пояснява, че сам по себе си, химичният анализ на водата е интересен и важен, но е само поддържащ елемент. Той дава на изследователите моментна „снимка“ на състоянието на дадена екосистема. Например, ако се вземат проби вечер, ще бъдат измерени едни показатели, докато на сутринта те вече могат да бъдат различни.

И ако си представим една проточна екосистема, където средата постоянно се променя, организмите, които населяват тези местообитания, са адаптирани към определени условия. Ако условията се променят дори малко, определени организми започват да отпадат и остават само най-устойчивите.

Цветелина Ишева дава пример, че ако се изследва река, в която е попаднал замърсител, е съвсем възможно, когато отидем на място, тя да изглежда съвсем чиста, а замърсителят да се окаже надолу по течението. В такъв случай обаче организмите ще са ясен индикатор за състоянието на

Видео с целия разговор може да намерите на YouTube канала на Издателство „Аз-буки“.

Гл. ас. Цветелина Ишева

екосистемата – някои от тях е възможно да са отпаднали, докато останалите могат да покажат какво е качеството на водата и дали става дума за продължително замърсяване или за инцидент.

Изсичането на дърветата по бреговете на реките също е голям проблем. Създават се и изкуствени прегради като различните ВЕЦ, които възпрепятстват мигриращите риби да преминават по течението на реката и да се размножават.

А когато тези територии, прилежащи към дадена река, бъдат променени, изчезват и местата, на които животните и растенията в дадената област естествено съществуват. Това са важни местообитания, които рибите и птиците използват, за да правят своите укрития и да се размножават.

„Всекидневно се впечатлявам от водните екосистеми. Има много находки, които са променили и продължават да променят начина, по който гледам на тях“, разказва още Цветелина.

От известно време тя и екипът ѝ наблюдават друг сериозен проблем за водните екосистеми у нас, който възниква от установяването на инвазивни видове, привнесени от различни части на света – Северна Америка и Азия. Постепенно те завземат нови територия в страната и оказват натиск върху местните екосистеми.

Като пример за това д-р Ишева посочва Дунавския водосбор, който е силно засегнат.

„Към момента наблюдаваме източноазиатската речна скарида, която инвазира по целия водосбор на река Дунав чак до Германия, както и във всички нейни прилежащи влажни зони. Наличието на тези организми наистина е неочаквана находка, тъй като те са нетипични за тази екосистема“, обяснява д-р Ишева. Една от първите им находки на този вид е направена през 2024 г.

Интересна е и историята на преноса и инвазията на източноазиатската речна скарида. По думите на д-р Ишева през 70-те години на миналия век в охладители на една от атомните централи в днешна Украйна група хора решават да я отглеждат за храна. Температурата на водата там е висока и благоприятна за вида, който започва да се развива доста добре и достига големи размери.

След това постепенно се разпространява нагоре по течението на река Дунав от нейната делта. И към момента темповете на инвазия са изключително големи, като въпреки постудената среда в Германия тази скарида благоприятно се развива и там.

У нас типичен пример за нейното разпространение е езерото Сребърна – една от най-известните влажни зони на Дунав у нас. Там също се наблюдават големи количества от този вид скарида. Тя променя естествения баланс на екосистемата и измества видове, които досега са обитавали мястото, като създава неблагоприятни условия за развитието им.

Според д-р Ишева последните две десетилетия зоната на Сребърна се проучва много по-активно и с по-модерна апаратура. И то е изправено пред сериозни заплахи, като основната е спадът на водното му ниво. Дълбочината на езерото е критично ниска, особено през настоящата и изминалата година, тъй като е зависима от равнището на Дунав. А за около пет десетилетия то е спаднало с един метър, което е значима промяна. Това пряко влияе на езерото и то започва постепенно да пресъхва. В предходни периоди е достигало дълбочина от 3,5 до 2 метра, но в момента дълбочината на Сребърна е около 60 – 70 сантиметра.

Засушаването причинява и сериозно намаляване на биоразнообразието в района.

„Освен това езерото започва да се засолява. Наблюдаваме и цъфтеж на различни водорасли, част от които могат да бъдат и токсични. Следствие е намаляване на кислорода във водата. Така рибите умират, а поради ниската дълбочина на езерото някои водолюбиви видове птици мигрират“, допълва д-р Ишева.

Например Сребърна е известно с голямата колония от къдроглави пеликани – една от причините да е важна защитена територия и към ЮНЕСКО. Но поради намалялата дълбочина пеликаните вече не могат да гнездят там успешно.

„Към момента не откриваме дори и някои от инвазивните видове“, допълва експертът.

Сребърна не е единствената засегната екосистема, но тя е достигнала до критичната си точка, след която процесите се ускоряват и ще достигнат момент, в който ще бъдат необратими.

По думите на д-р Ишева това, което ни показват наблюдаваните дългосрочни изменения, е, че климатичните промени със сигурност са проблем, но основно става дума за човешка намеса. И тези натрупвания на различни фактори водят до сериозни изменения на водните екосистеми.

„Това, което наблюдаваме като тенденция, е, че все повече реки или части от тях пресъхват. Проблеми има и с нивата на язовирите, които са важен воден ресурс за нас“, отбелязва Цветелина Ишева.

Според нея един от човешките фактори за намаляване на водата е поливането на огромни площи монокултури. При неустойчиво управление на тези води се предприема отклоняване, каптиране или те се използват за добив на енергия. Разбира се, пресъхването на реките се дължи и на по-малкото валежи, по-топлите лета и по-дългите периоди на засушаване.

Последното пък прави земята изключително твърда и дори при обилен дъжд водата не успява да проникне в дълбочина и само се оттича. Оттам водата бързо навлиза в Дунавския, Черноморския или в Егейския водосбор.

„Водните ресурси са много важни за нас. Необходимо е да ги ценим, да ги пазим и да вземем мерки, за да се подобри тяхното състояние. Има и предписание на Европейския съюз, според което всяко повърхностно водно тяло трябва да бъде в добро екосъстояние, а повечето не са“, допълва Цветелина Ишева.

Посочва, че е нужно да се вземат спешни мерки, като например се изградят пречиствателни станции, не се заустват отпадни води и се преустанови антропогенният натиск върху тези екосистеми, защото зависим от тях. Защото, когато дадена екосистема е замърсена, това влошава общото качество на живот на всички хора, които живеят там.

Предизвикателствата пред учените за справяне с тези проблеми са комплексни. Едно от основните според д-р Ишева обаче е правилното предаване на техните съобщения. Често, изгубени в термини, учените не успяват добре да обяснят какъв точно е проблемът и какви са последствията, ако не бъде решен.

„Можем да кажем какво се случва и какви са заплахите. Но други трябва да вземат правилните решения, защото управлението на водните ресурси не е лесно“, подчертава тя.

Д-р Ишева споделя и за друго предизвикателство пред научната общност – липсата на нови млади кадри. И макар да разполагат с по-добро финансиране и проекти, по които да работят, с все по-добра апаратура и чудесни лаборатории, не достигат млади учени на които да предадат натрупания опит.

Изкуственият интелект може и да не работи в полза на човечеството

Учените не трябва да го допускат, убеден е тазгодишният носител на Наградата „Джон Атанасов“ д-р Добрик Георгиев

Тазгодишният носител на Наградата „Джон Атанасов“ д-р Добрик Георгиев от Университета „Кеймбридж“, Великобритания, е възпитаник на ПМГ „Акад. Боян Петканчин“ – Хасково. Той има принос в областта на машинното обучение, направление „невронни алгоритмични разсъждения“, и е автор на редица изследователски разработки, представени в списания с международно признание.

Едно от основните постижения на д-р Георгиев е в направлението „невронни алгоритмични разсъждения“ (NAR) – обучаване на невронни мрежи да изпълняват класически алгоритми във високоразмерно латентно пространство. Докторската му дисертация доказва теза, която директно подобрява и оптимизира работата на невронните мрежови модели.

Научните му трудове допринасят за намаляването на явлението, известно като „халюцинация“ при големите езикови модели (LLM), които често генерират фактически неверни отговори.

Д-р Георгиев е публикувал над 20 статии, самостоятелно или в съавторство, в различни международни форуми. Той е и рецензент на основните конференции по машинно обучение ICLR, ICML, NeurIPS, AAAI, Learning on Graphs (LoG) в световен мащаб.

През последните години е бил ръководител на няколко магистърски дисертации и курсови работи. Немалка част от неговите студенти развиват своите курсови работи в научни трудове и впоследствие ги публикуват.

За приноса си към Факултета по компютърни науки на Университета „Кеймбридж“ д-р Георгиев е отличен с Wiseman Prize за 2023 г.

Снимка Олег Попов

Д-р Добрик Георгиев

Зина СОКОЛОВА

Първата мечта на д-р Георгиев като малък е да стане доктор. И по ирония на съдбата става доктор, но в компютърните науки, а интересът към лекарската професия бързо е изместен от интереса към математиката. Родителите му го записват първо в школата по информатика на ПМГ „Акад. Боян Петканчин“ в Хасково, а по-късно и в школата „А&Б“ на Бисерка Йовчева от Шумен. Следват порой от състезания и награди.

Добрик участва и в Ученическия институт по математика и информатика към БАН. Там се развива интересът му към науката. Завършва два проекта. В Института се запознава и с Момчил Пейчев от Варна, който по това време е студент в „Кеймбридж“.

„От него научих за възможностите за кандидатстване. Реших да опитам, и ме приеха“, казва д-р Георгиев. Така на 19 години Добрик се озовава във Великобритания.

Най-трудно му е в началото, първият семестър. Стресът е огромен, натоварването – зашеметяващо, домашните – много големи, а сроковете – кратки. При това един семестър е само осем седмици, а не няколко месеца.

„Ако човек не е много добре организиран, няма как да успее. Изпитите пък са само веднъж в годината. Няма поправителна сесия. Наистина беше трудно, но някак си успях да издържа“, казва Добрик.

Подчертава, че в „Кеймбридж“ доста от докторантите и научните ръководители са и асистенти. Обученията се водят в много малки групи от по трима-четирима човека максимум. Контролът е много строг. Не може да отидеш и да не си написал домашната си работа. Или може да отидеш, но доста ще ти се карат. Това поддържа дисциплината и реда.

Неслучайно университетът се слави със строгите си порядки, особено в бакалавърската степен. Там изпитите са така организирани, че трудно може да не се изучава някой предмет. Д-р Георгиев завършва и другите две степени.

Магистратурата е по-тясно специализирана, студентите си избират няколко модула. Освен модулите трябва да направят и дисертация, която да има някаква, било то и не много голяма научна стойност.

„Идеята на магистърската степен е да оформи човека да се занимава с наука или да работи с други докторанти, да подпомага тяхното развитие и техните проекти. Или да продължи с докторантура – аз избрах второто“, казва Добрик.

Като най-голямо предизвикателство в научната си работа той определя самия мащаб на състезанието. Особено с навлизането на изкуствения интелект много хора започват да правят проекти доста по-лесно. А е трудно да се оцени кога заслугата на един проект е на изкуствения интелект, кога е на човека зад разработката.

„Да се изпъкне в такава обстановка, е много трудно“, казва младият учен. Има десетки хиляди статии, изпратени на конференции. На една от последните International Conference of Machine Learning representation (ICLR е една от най-бързо развиващите се конференции за ИИ в света) има 60 000 хиляди научни труда, изпратени за рецензия. Не могат да приемат всички.

„Наскоро слушах интервю, мисля, че беше на Светлин Наков, че човек може да прави проекти на лаптопа си от вкъщи. Не съм съвсем съгласен с него. Така беше доскоро. Можеха да се правят проекти с научна стойности и от вкъщи. Но в момента компютърните науки преживяват катарзис, какъвто е имала физиката преди около 50 – 100 години“, коментира носителят на приза „Джон Атанасов“.

От експерименти, които могат да се провеждат в малки зали с малка апаратура, както е било във физиката, изведнъж се оказва, че трябва огромна апаратура. Физиците днес разполагат с големия адронен колайдер в ЦЕРН, изкуственият интелект се тренира на огромни дейта центрове с голяма мощност. Има дори информация, че за година енергията, използвана за трениране и използване на изкуствен интелект, надвишава мощността на много мегаполиси, като Ню Йорк и Мексико Сити.

Д-р Георгиев е създател на разработки върху интерпретацията на изкуствения интелект. Върху това защо изкуственият интелект дава определени отговори на зададени въпроси. Но доста малко се е занимавал с безопасността на изкуствения интелект. А това е тема, която в момента е много актуална и има огромна нужда да се изследва. Затова и следващата стъпка в професионалния път на д-р Георгиев са заниманията с безопасността на изкуствения интелект.

„Защото, както казах, всеки използва изкуствен интелект. Но някои хора го карат да не работи в полза на човечеството – разкрива своите опасения ученият. – Например има способи да се манипулират хора. Може даже да се даде информация как да се унищожи примерно здравеопазването и т.н. Затова ще е по-добре, ако изкуственият интелект бъде ограничен от подобни изяви. Не прави чест на учените, ако го допуснат. Не прави чест, наистина.“

Натовареността в университета оставя твърде малко време на младия учен за други занимания, които обича – да чете, да слуша музика, да излиза навън с приятели. Самият той се определя като меломан – много обича да слуша музика. Има даже плейлист в Spotify с над петстотин песни. Може да разпознае всяка от тях до първите десет секунди. Толкова много ги е слушал.

При получаване на Голямата награда „Джон Атанасов“ д-р Георгиев заяви: „Вълнението ми е огромно. Няма как да бъдеш лауреат на наградата „Джон Атанасов“ и да не се вълнуваш, защото това е отговорност. Проектът, с който спечелих отличието, беше за изкуствения интелект и това кога той халюцинира, и как може да помогнем, когато халюцинира, да дава по-точна информация“.

Младият учен цитира и мисъл на Аристотел: „Нека не забравяме, че който напредва в науката, но изостава в нравствеността, повече върви назад“. Максима, която следва и в своя научен път.

Медицинският университет в София посреща 529 чуждестранни първокурсници

Общо 529 чуждестранни студенти от 40 държави започват обучението си в Медицинския университет – София, през академичната 2026/2027 г.

За първи път висшето училище приема и студенти в англоезичната специалност „Медицинска сестра“. В нея са записани 44 първокурсници, които ще се обучават във Факултета по обществено здраве „Проф. д-р Цекомир Воденичаров“.

Новоприетите студенти бяха посрещнати на тържествена церемония в анатомичната аудитория на Медико-биологичния комплекс. На събитието присъстваха представители на академичното ръководство, декани, заместник-декани и директори на звена към Университета.

Ректорът проф. д-р Бойчо Ланджов поздрави първокурсниците за избора им на професия и висше училище. Той ги насърчи да опознаят българската култура, да се подкрепят взаимно през годините на обучението си и да допринасят за развитието на университетската общност.

Церемонията беше водена от заместник-ректора по учебната дейност проф. Анжелика Велкова-Монова, която също приветства новоприетите студенти.

Поздравления към първокурсниците отправиха председателят на Студентския съвет Захари Влайков и шестокурсникът от специалността „Медицина“ Амин Файед, който представлява международните студенти в Университета.

След официалната част новоприетите имаха възможност да си направят снимки за спомен в специално обособена фотобудка, след което се отправиха към съответните факултети за откриването на академичната година.

По данни на университета към края на учебната 2025/2026 г. в него са се обучавали 3315 чуждестранни студенти от 71 държави на пет континента. От тях 2026 са били граждани на страни от Европейския съюз.

Най-предпочитаните специалности сред чуждестранните студенти са „Медицина“ и „Дентална медицина“. Международни студенти се обучават и във „Фармация“. АЗ·БУКИ

Поезията в 22. СЕУ – извън матрицата

Отборът на софийското средно езиково училище побеждава в конкурса „Млада метафора 2026“ и иска да създаде литературен клуб

„Времето мина и замина,
а ние си останахме все там -
в задръстването помежду ни.“

Стихотворението „Час пик“ на Кристина Яковчева, която през 2022 г. е ученичка в XI клас на столичното 22. СЕУ „Георги С. Раковски“, е публикувано в алманаха „Изгреви над светофара“. Това е сборник, събрал творбите от първото издание на конкурса „Млада метафора“.

Петя НИКОЛОВА

Тогавашния отбор на 22. СЕУ, достигнал до полуфинал, заедно с Кристина са Елисавета Димитрова и Мария Иванова. Треньорът им обаче е същият както и тази година, когато други три момичета – ученички в IX клас, печелят поетичното състезание за млади таланти на Столичната библиотека. На финала, упорита и вдъхновяваща ги, треньорката и техен учител по БЕЛ Мариета Николова ги прави победители.

Инна Митева, Елена Кирова и Леа Митова вече са в X клас, а стихотворенията, с които печелят четвъртия шампионат по поезия за софийски училища „Млада метафора. Извън матрицата“, предстои също да бъдат издадени в сборник. Чакаме го с нетърпение. Не защото побеждават силния отбор на 2. АЕГ „Томас Джеферсън“, а защото просто искаме да ги прочетем и да се доближим още малко до младостта на поезията им.

„За първа година реших да направя отбор от по-млади ученици – от IX клас. Беше предизвикателство, тъй като още не бяха готови. Потенциала го виждах само аз, а те трябваше да повярват в себе си и за кратко време да израснат и да се осмелят да споделят своя поетически свят“, казва за „Аз-буки“ Мариета Николова.

Тя работи 12 години в училището и освен че е негов възпитаник, вече е и най-успешният му треньор по поезия. На „Млада метафора“ 2026 и самата тя е отличена с грамота.

Оказва се, че шампионатът по поезия за софийските училища, организиран от Столична библиотека и финансиран от Столична община, се превръща в сериозен стимул. Николова вече мечтае за създаването на литературен клуб в училището, който да ангажира желаещите да пишат стихове. Надява се на съдействието на новото ръководство в лицето на директора д-р Димо Дунков. Специално за „Аз-буки“ Дунков обеща да разкаже и покаже реализацията на амбициозните си планове, чрез които учениците ще разполагат с по-добра и благодатна среда за развитие.

Снимка Архив 22. СЕУ

Отборът по поезия, спечелил тазгодишното издание на конкурса „Млада метафора. Извън матрицата“. От ляво надясно: Леа Митова, преподавателят и треньор Мариета Николова, Инна Митева и Елена Кирова

„Имаме подкрепа от директора и ще се радвам, ако се насърчи и създаването на литературен клуб, за да се приобщят повече млади хора към смислени и обогатяващи събития“, казва Мариета Николова. И разказва за пътя от първия сформиран отбор по поезия до днес: „Когато през 2022 г. получихме покана от Столична община за участие в първото издание на „Млада метафора“, тогавашният педагогически съветник на училището Галя Димитрова се обърна към мен с молба да организирам отбор по поезия с талантливи ученици, които познавам. Тъй като преподавах и в профил „Български език и литература“, а водех и модул „Творческо писане“, имах наблюдения върху творческия им потенциал и избрах трима души, с които по-активно се занимавахме с четене на поезия. Подбирах ги най-вече по лични предпочитания, формирани и от образователната ми степен „магистър по литературознание“, а те получаваха свобода да пишат за каквото пожелаят. След това ми изпращаха текстовете си, аз ги редактирах или ако се налагаше, насочвах към промяна. Получавах съдействие и от близки колега и преподавател от СУ „Св. Климент Охридски“. Участваме с различни отбори във всяко издание на „Млада метафора“ и така и аз натрупвам опит.“

Мариета Николова твърди, че самата тя не пише стихове. Обича да ги чете. Казва също, че поезията за младите днес е нещо ново и непознато, което обаче се превръща в любопитно място, където могат да се приютят, да споделят натрупаните емоции и да бъдат чути. За нея, като треньор, трите момичета от отбора победител са се справили чудесно, проявили са търпение, мъдрост и старание. Изградили са личен стил в процеса на работа. Вслушали са се в съветите ѝ – както нейните, така и в тези на техния ментор Кристин Димитрова, изиграла също важна роля за победата.

„Леа, Елена и Инна са много различни, но заедно успяват да покажат баланс, сила, увереност, сериозност, готови са да предизвикат страховете си и да ги преодолеят чрез поезията си. Истинската поезия успява да въздейства само когато е искрена. Благодарение на конкурса те получиха подкрепа и признание, което за тях е важно, защото ги мотивира да продължат да пишат“, пояснява Николова.

Щастлива е, че мотивацията е налице, защото през лятната ваканция момичетата сами са изявили желание да пишат, като са ѝ споделили новите си творби. Изявили са и желание да участват в други конкурси, както и да създадат творчески клуб. Включват се с желание и в успешната инициатива на Столичната библиотека „Зелени библиотеки“, четат свои стихове редом с утвърдени български и чуждестранни поети по време на двудневния фестивал „Софийски метафори“. Предстои им участие в популярния формат „Актьори срещу поети“, както и в инициативата „Роди се звезда“ на Столична община.

„За мен е най-важно те сами да искат да израстват и да добият самочувствие, защото са четящи млади хора, имат интерес към изкуството и ние, възрастните, трябва да ги подкрепяме. Те са бъдещето. За съжаление, то за тях не е особено сигурно. Бих ги насърчила да пишат, разбира се, но също се надявам условията да се подобрят и наистина да могат да си позволят да се прехранват с писане“, казва Мариета.

ОУ „Проф. Марин Дринов“ в Кюстендил празнува 118 години

Северина ДИМИТРОВА

С тържествено посрещане на училищното знаме, почит към своя патрон и музикални изпълнения Основно училище „Проф. Марин Дринов“ в Кюстендил отбеляза 118 години от създаването си.

Празникът събра училищната общност около традициите, знанието и стремежа към духовно израстване – ценности, които свързват поколения възпитаници.

Тържеството беше посветено на проф. Марин Дринов – изтъкнат историк, филолог, общественик и държавник, оставил трайна следа в развитието на българската наука, просвета и култура.

Неговото дело продължава да бъде символ на отдадеността към знанието и на убеждението, че образованието е основа за развитието на обществото.

„Днес отбелязваме 118 години от създаването на нашето училище – 118 години история, просветителски дух и стремеж към знание“, подчерта директорът Божидар Попов. Той припомни, че през годините училището се е утвърдило като средище на знанието, родолюбието и духовното израстване, което съхранява заветите на миналото и отваря врати към бъдещето.

Снимка ОУ „Проф. Марин Дринов“ – Кюстендил

Директорът Божидар Попов поздрави учениците и учителите на ОУ „Проф. Марин Дринов“ – Кюстендил

По думите му за поколения ученици училището е не просто място за обучение, а втори дом – пространство, в което се изграждат характери, откриват се таланти и се раждат мечти. Директорът откроi и успехите на възпитаниците, които достойно продължават традициите на училището със своите знания, творчески потенциал и постижения в състезания, олимпиади и конкурси на общинско, областно и национално ниво.

Специално място в празничното обръщение на Божидар Попов заеха учителите, чиято работа далеч надхвърля преподаването на учебното съдържание. Той ги определи като вдъхновители, наставници и опора на своите ученици, които с търпение, всеотдайност и висок професионализъм помагат на децата да открият нови хоризонти, да вярват в собствените си възможности и смело да следват мечтите си.

Към учениците директорът отправи призив да носят с достойнство името на училището, да пазят традициите му и да ги обогатяват със своите добри дела и постижения.

„Нека този празничен ден ни напомни, че училището е много повече от една сграда. То е общност, която възпитава, вдъхновява и създава бъдеще“, посочи Божидар Попов.

Празничната програма продължи с изпълнения на вокална група „Звънче“ с ръководител Слава Соколова, които допринесоха за тържествената атмосфера. В знак на признателност към патрона на училището бяха поднесени цветя пред паметната плоча на проф. Марин Дринов.

118-ата годишнина се превърна в повод за равносметка и за отдаване на заслужено признание към поколенията учители и ученици, които са изграждали облика на училището. Историята му продължава да се пише всеки ден – с труда на учителите, любознателността на децата и стремежа знанието да отваря нови възможности пред младите хора.

Да! България има своите млади таланти, които със знания, упоритост и смелост да мечтаят, прокарват нови пътища към науката, изкуството, технологиите и бъдещето. Техните истории заслужават да бъдат разказани.

С новата си рубрика „Младите на България“ вестник „Аз-буки“ представя даровити млади българи, чиито постижения, идеи и амбиции вдъхновяват. Търсим не само успехите и отличията, но и хората зад тях и желанието им да променят света.

Рубриката има и видеоформат. Разговорите с младите таланти могат да бъдат гледани в официалния YouTube канал на Издателство „Аз-буки“, а техните истории ще достигат до читателите и чрез страниците на вестника.

Първият ни гост е Кристиан Димитров – младият българин, който мечтае да стане биолог-астронавт, спечели пълна стипендия за Космическата академия в Алабама, САЩ, и се завърна с отличие за лидерство.

Защото бъдещето на България има своите лица. И ние искаме да ги покажем.

Три думи по-близо до Космоса

Снимка Личен архив

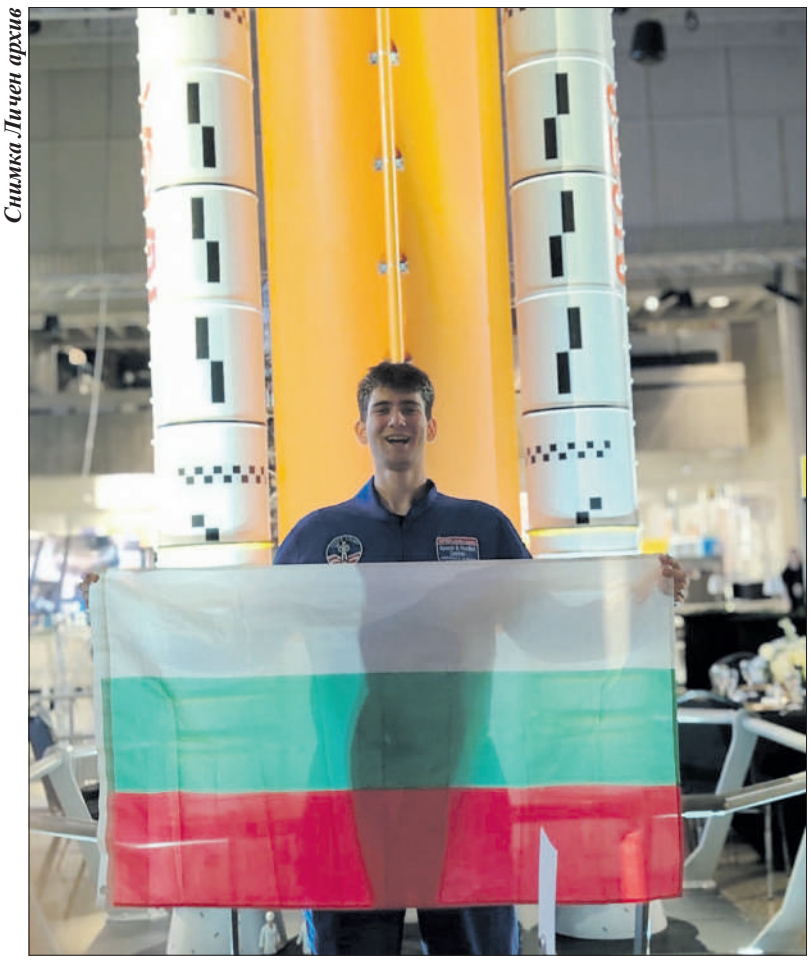

Кристиан Димитров – момчето, което превърна мечтата си в траектория

Венцислав ГЕНКОВ

Справяш се добре“ (You’re doing good“) . Така започва историята за мечтата на Кристиан Димитров за звездното небе. Но преди това стигна до Космическата академия в Алабама с пълна стипендия и се завърна с отличие за лидерство. Отвъд медалите в историята обаче е пътят между тях.

Трите думи в началото на текста са произнесени от ветерана астронавт Кенет Камерън – пилотирал совалката „Атлантис“ и командвал още две космически мисии. Адресира ги към български ученик, на когото току-що е връчил медал в Хънтсвил, Алабама. Разговорът им трае секунди. За Кристиан обаче те може да означават повече от цялото пътуване отвъд Океана.

Медалът се нарича Right Stuff Medal. През 1979 г. американският журналист и писател Том Улф публикува книгата The Right Stuff, чието заглавие присъства и в името на отличието. Това е разказ за изпитателите на самолети и първите американски астронавти, но най-вече за риска, страха и онова трудно съчетание от характер, самообладание и професионализъм, нужно на хората, на които се поверяват космически мисии. Почти половин век по-късно момче от София получава отличие със същото име не защото е напуснало Земята, а защото е показало как се държи човек, когато от него зависят и останалите.

Кристиан се връща от Advanced Space Academy в U.S. Space & Rocket Center с два медала – за спечелена стипендия и за личен принос към екипа. Ако първият доказва, че е получил шанс, вторият показва как го е използвал. В това разграничение се „побира“ почти цялата му история.

Преди ракетите идват въпросите

Началото е пред телевизора у дома преди десетина години, когато децата още стояха пред екраните на стените. Като дете Кристиан вижда кадри за „Аполо 11“ и астронавтите Нийл Армстронг, Бъз Олдрин и Майкъл Колинс, чиято мисия променя представата ни за възможното. Впечатлява го простичкият парадокс, че Луната в небето е място, където действително са стъпвали хора.

Видео с целия разговор може да намерите на YouTube канала на Издателство „Аз-буки“.

Интересът му постепенно обхваща и науката зад полетите. Днес отличникът от 119. СУ „Акад. Михаил Арнаудов“ в София прави категорична разлика: „От мечта просто се преобрази в цел“. Не го привлича само гледката към Земята от орбита. Иска да стане биолог-астронавт. „Искам да съм човек, който реално ще помогне на човечеството със своите научни изследвания“, казва той. Представя си експерименти с микроорганизми в Космоса, търси отговор как животът се приспособява към непознати условия. Наред с това се възхищава от инженерството: как да не застанеш смаян пред ракета, която се откъсва от Земята?

Преди повече от 160 години Жул Верн изпраща героите на „От Земята до Луната“ на пътешествие, което тогава принадлежи на литературата. След малко повече от век, през 1969 г. хората достигат Луната по съвсем различен от описания в романа начин. Сега за поколението на Кристиан някогашната фантазия вече е учебник и инженерна отправна точка. Неговият въпрос е следващият: не просто дали можем да стигнем някъде, а какво ще научим там за живота.

Любопитството му не остава затворено само в класната стая. През 2025 г. е доброволец на значими инициативи за популяризиране на науката сред младите хора в България. Участва в състезания по речи и дебати на английски – опит, който изглежда далеч от ракетите, но помага, когато трябва да защитаваш идеи и да работиш с хора от различни държави. Отличният успех е част от биографията му, а в разговора ни прави впечатление и друга, по-трудна за измерване черта – желанието му непрекъснато да задава въпроси.

Ефектът на пеперудата

Пътят към Хънтсвил започва със състезание, а не със самолетен билет. За международната стипендия в категорията Academic Excellence Кристиан подготвя три есета, научен проект и собствена емблема на космическа мисия. Прилага документи за успеха си и месеци наред доказва, че може да превърне интереса в работа.

В едно от есетата трябва да отговори на въпрос, достоен за научната фантастика – ако може да се върне назад във времето, кое космическо събитие би избрал. Кристиан иска да срещне първия човек в Космоса Юрий Гагарин. Би го попитал как се преодолява страхът, когато никой преди теб не е извървял този път. Но следва уговорка: ами ако срещата промени историята? В есето си решава да ограничи контакта до минимум.

Тук сякаш наднича Рей Бредбъри и неговата смачкана пеперуда в разказа „Гръмна гръм“. Едно невнимателно действие при пътуване в миналото променя бъдещето. Кристиан сам достига до идеята за „ефекта на пеперудата“ и избира предпазливостта пред изкушението да говори дълго със своя герой. В неговата версия на фантастиката най-важното действие понякога е онова, което решаваш да не извършиш.

И емблемата му е повече от украса. Шестоъгълната ѝ форма напомня химичната структура на бензена. В нея поставя Земята, Марс и ракета между тях. Въглеродът, органичните молекули и възможността за извънземен живот се събират в един знак – по-скоро символ на въпрос, отколкото на готов отговор. Ще открием ли живот на Марс? И ако стигнем дотам, ще знаем ли какво точно търсим?

Най-земното препятствие

Следва добрата новина в историята: пълна стипендия за Advanced Space Academy. Но тя покрива обучението и престоя, не и пътуването до САЩ. Между мечтата и осъществяването ѝ стоят визови документи, билети и средства, които ученикът трябва да намери. Ако романите за Космоса обикновено започват с обратно броене, неговото приключение минава първо през доста земна и дори нагледа дребна аритметика.

Талантът печели конкурса, но подкрепата на други хора превръща наградата в пътуване. През юли 2026 г. Кристиан организира дарителска кампания за 1700 евро. Тя завършва успешно. Непознати хора му помагат да стигне до мястото, за което отдавна е мечтал. До него е и менторът му Татяна Иванова, преминала през космически лагер и продължила образованието си в областта на космическото инженерство. „Без нея въобще нямаше да съм тук, където съм в момента“, признава Кристиан.

През август 2026 г. Кристиан пристига в Хънтсвил. Посрещат го моделите на „Сатурн V“ – ракетата на американската лунна програма. „Аз съм точно тук, точно там, където искам да бъда в живота“, спомня си мисълта при влизането в центъра. В думите му се усеща, че за него мечтата не изглежда по-малка отблизо. Тя вече има размери, тежест и имена на реални технологии.

Да бъдеш част от мечтата си

Разбира се, в академията няма истински полет в Космоса. Има симулации, инженерни задачи и роли, изискващи дисциплина и съгласувани действия. Кристиан облича тренировъчен макет на космически скафандър и в симулирана мисия управлява роботизирания манипулатор, или т.нар. „канадска ръка“ на совалката. В думите му се усеща изненада от реализма на случващото се – командният център, разпределените отговорности и усещането, че успехът на един зависи от точността не на теб, а на друг. Кристиан е част от екип, в който нечия грешка може да стане обща, а нечия помощ – решаваща. Затова медалът The Right Stuff за лидерство и принос към екипа има особена тежест. Той не означава, че Кристиан вече е готов астронавт. Означава, че е проявил качества, върху които тази професия се гради.

Кристиан приема думите на Камерън като знак, че върви в правилната посока. „Правилните качества“ не са само умението да стигаш далеч, а и отношението към хората до теб.

За бъдещето сред звездите

За научната достоверност на киното Кристиан избира „Марсианецът“. Но любимият му филм е „Интерстелар“, най-вече заради идеите на Айнщайн за времето и заради емоционалната цена на космическия полет. Разтърсва го сцената, в която главният герой във филма Джоузеф Купър, изигран от носителя на „Оскар“ Матю Макконъхи, вижда остарялото си дете. Ясно е, че дори когато гледа към звездите, Кристиан не забравя земните връзки.

Иска да изследва микроорганизми отвъд Земята и да разбере дали човечеството някога би могло да живее отвъд днешните си граници. Няма гарантиран маршрут. Признава, че му предстои да избере между космическата биология и инженерството. Това е начало, в което въпросите са повече от отговорите.

Питам го къде би искал да бъде след десет години, ако отново разговаряме. Не говори за слава и медали. Иска да е утвърден учен, да има професионални контакти и да е възможно най-близо до истинска космическа мисия. И добавя с онази момчешка непосредственост, с която се изричат най-големите мечти: иска след десет години отново да разговаряме, за да оставим на България своеобразен архив – свидетелство за началото на път, който страната ни след време би могла да проследи с гордост.

Министерство
на образованието и науката
Национално издателство за образование и наука „Аз-буки“

Директор:
ЕМИЛ СПАХИЙСКИ
Заместник-директори:
СТОЯН СТОЯНОВ
ВЕНЦИСЛАВ ГЕНКОВ

1113 София
„Цариградско шосе“ 125, бл. 5
За цялата страна:
0700 18466
izdatelstvo.mon@azbuki.bg
azbuki@mon.bg
https://www.azbuki.bg

Аз-буки

Банкова сметка:
„Обединена българска банка“ АД
IBAN: BG38UBBS81553139075716
BIC: UBBSBGSF

Национален седмичник за образование и наука
АЗ·БУКИ
ISSN 0861-3990

Редактори:
д-р Зина Соколова
z.sokolova@azbuki.bg
д-р Диляна Кочева
d.kocheva@azbuki.bg
Антоанета Найденова
a.naydenova@azbuki.bg
Виктория Гълъбова
v.galabova@azbuki.bg
Боряна Трайчева
b.traycheva@azbuki.bg

Графичен дизайн:
Иво Христов
i.hristov@azbuki.bg
Петър Владов
p.vladov@azbuki.bg

Стилист-коректор:
Анелия Врачева
a.vracheva@azbuki.bg

Фоторепортер:
Олег Попов

Реклама и разпространение:
izdatelstvo.mon@azbuki.bg

Кореспонденти в страната:
Белене – Ралица Господинова
088 7418349
Бургас – Дона Митева
0898361338
Варна – Розалина Димитрова
088 339920
Видин – Бориславa Борисова
vidinster@gmail.com
Пловдив – Деляна Лукова
088 7271712
Смолян – Ангел Добриков
088 9703271
Кюстендил – Северина Димитрова
089 5789515

ДЕЖУРЕН РЕДАКТОР:
Диляна Кочева
Предпечатна подготовка:
НИОН „Аз-буки“
Печатница: „Алианс Принт“ ЕООД
ж.к. „Дружба“ 1, ул. „Илия Бешков“ 3А

Неподписаните снимки в броя са от архива на в. „Аз-буки“ и глобалната мрежа

Материали не се връщат
Авторските права на публикуваните текстове и илюстрации са собственост на вестника

НИОН „Аз-буки“ издава научните списания:
„Български език и литература“
„Чуждоезиково обучение“
„Математика и информатика“
„Педагогика“
„Професионално образование“
„Философия“
„Стратегии на образователната и научната политика“
„История“
„Обучение по природни науки и върхови технологии“

Училище за магии отваря врати в библиотеката в Монтана

Малки почитатели на Хари Потър забъркват отвари, изричат заклинания и преминават през вълшебни изпитания

Диляна КОЧЕВА

За няколко часа Детският отдел на Регионалната библиотека „Гео Милев“ в Монтана се превърна в истинско училище за магии и вълшебства със загадъчни заклинания и много приключения. Поводът е Денят на книгите за Хари Потър, който тази година премина под мотото „Заклинания и отвари“.

Шестнадесет малки почитатели на поредицата на британската писателка Джоан К. Роулинг прекрачват прага на библиотеката, за да се потопят в света на любимите си герои. И за да бъде преживяването още по-вълнуващо, библиотекарите преобразяват пространството със специални декори, пресъздаващи атмосферата на прочутото училище „Хогуортс“.

„В последните години участието в Дните на Хари Потър се превърна в традиция за нашата библиотека. Това е световна инициатива, към която Издателство „Егмонт България“ всяка година отправя покана към библиотеки, книжарници и училища. Предоставя се и организационен пакет с идеи, които участниците могат да използват при подготовката на своите събития“, разказва пред „Аз-буки“ Биляна Димова, библиотекар в Детския отдел на Регионалната библиотека „Гео Милев“. Тя обяснява, че всяка година екипът се старае да преобрази библиотечното пространство според избраната тема.

„Тази година темата беше „Заклинания и отвари“ и преобразихме наличното пространство така, че децата максимално да се потопят в атмосферата на книгите за Хари Потър“, допълва Димова.

Приключението започва с разпределение на участниците по домовете на „Хогуортс“. След това младите магьосници се отправят към първия си урок, който е час по отвари, изпълнен с любопитни опити и изненади.

Снимка РБ „Гео Милев“ – Монтана

Малки почитатели на Хари Потър влизат в обувките на любимите си герои

Със заклинанието „Уингардиум Левиоза“ идва ред на забавна игра с балони, а след това – магическо бинго със заклинания и отвари. Забавленията продължават с играта „Лов на думи“, в която децата трябва да открият скрити думи, и посещение на Кабинета по пророкуване. Последното изпитание е викторина, чрез която участниците демонстрират познанията си за приключенията на Хари Потър и неговите приятели.

Всяка игра носи точки за съответния дом, но най-важни остават споделените емоции и удоволствието от срещата с любимия литературен свят.

Според Биляна Димова интересът към поредицата не намалява въпреки годините, изминали от появата на първите книги. „Книгите за Хари Потър продължават да се четат в Детския отдел. Интересът към тях остава голям и след толкова години децата ги търсят, харесват и четат“, споделя библиотекарката.

На въпроса какво друго четат днес децата и младите хора, Димова отговаря, че четат и „Агата“ на Александра Георгиева, поредицата „Дневникът на един дръндьо“ и книгите на Катя Антонова.

Екипът на библиотеката се стреми да поддържа връзката на децата с книгите и чрез разнообразни инициативи през цялата година. В навечерието на Деня на народните будители подготвят тематични срещи с ученици от Монтана. Част от тях ще посетят библиотеката, а библиотекарите ще гостуват в други училища. Целта е децата да научат повече за живота и делото на народните будители. За най-малките читатели предстои и традиционният „Час на коледната приказка“. В рамките на инициативата библиотекарите ще посетят детски градини в града, за да пренесат празничното настроение сред децата чрез вълшебството на приказките.

Така Регионалната библиотека „Гео Милев“ продължава да показва, че книгите могат не само да разказват истории, но и да превръщат обикновения ден в истинско приключение.

ПРАВНА КОНСУЛТАЦИЯ

Тодор КАПИТАНОВ

За някои граждани на трети държави българското законодателство предвижда специален режим за достъп до пазара на труда. Сред тях са научните работници, студентите и стажантите. Правилата са важни както за работодателите, така и за самите чужденци, тъй като неспазването им може да доведе до незаконна заетост и до ограничаване на трудовите и осигурителните права на работещите.

Заетост на чужденци – научни работници, студенти и стажанти в България

Студенти

Граждани на трети държави, които са студенти в редовна форма на обучение във висше училище в България, могат да работят след регистрация на заетостта от работодателя в Агенцията по заетостта. Регистрацията се извършва в срок до 7 дни от началото на заетостта.

Те могат да работят:

– до 20 часа седмично по време на учебната година;

– без това ограничение по време на официално обявените ваканции на висшето училище.

За регистрацията работодателят представя, наред с останалите документи, копие от срочен трудов договор, съобразен с продължителността на обучението и с работното време на студента.

След завършването на обучението студентът има право до 9 месеца да търси и да започне работа в България, ако подаде заявление за регистрация в Агенцията по заетостта в срок до 7 работни дни.

Стажанти

Отделен режим е предвиден за гражданите на трети държави, приети като стажанти по трудов договор с условие за стажуване с местен работодател. Те могат да работят без разрешение за работа за срока на стажа и при наличие на съответното разрешение за пребиваване. Заетостта се регистрира в Агенцията по заетостта от работодателя.

Договорът трябва да отговаря на изискванията на чл. 233б от Кодекса на труда. Той може да бъде сключен с лице до 29-годишна възраст, завършило средно или висше образование и без трудов стаж или професионален опит по придобитата професия или специалност. Продължителността му е между 6 и 12 месеца, като договорът съдържа и условията за провеждане на стажа.

Научни работници

Граждани на трети държави, които са приети като научни работници и имат договор с научноизследователска организация за провеждане на научно изследване, могат да работят, включително да извършват академична дейност, без разрешение за работа за срока на научноизследователския проект. Заетостта им се регистрира в Агенцията по заетостта от приемащата научноизследователска организация.

След приключването на проекта научният работник също има право до 9 месеца да търси и да започне работа в България след регистрация в Агенцията по заетостта в срок до 7 работни дни.

Членовете на семейството на научния работник могат да работят по трудово правоотношение или на свободна практика за срока на неговото пребиваване, но след получаване на разрешение от изпълнителния директор на Агенцията по заетостта за достъп до пазара на труда.

Независимо от облекчения режим, за тези работници се прилагат изискванията на българското трудово и осигурително законодателство. Това означава, че трудът им следва да бъде надлежно оформен, регистриран и заплащан и те се ползват от трудовите права, предвидени в българското законодателство.

Справка:
чл. 36 – 39а от Закона за трудовата миграция и трудовата мобилност; чл. 24б и чл. 24в от Закона за чужденците в Република България; чл. 33 – 35 от Правилника за прилагане на ЗТМТМ; чл. 233а – 233в от Кодекса на труда.

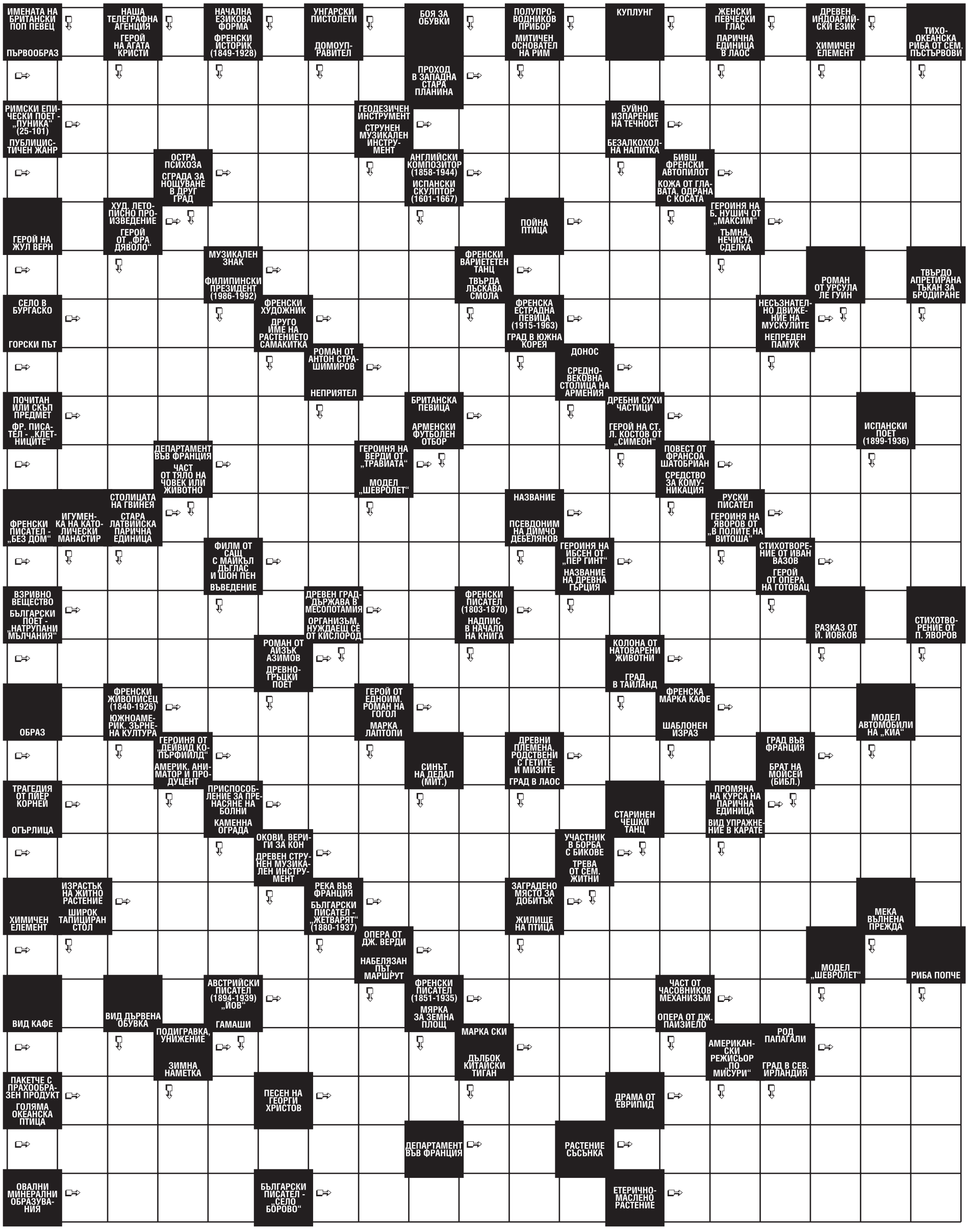

РЕЧНИК: АЖИО, АТАЛА, АП, КИП, ООЛИ, ТАРАС

ЕВЕЛИНА ТУМБЕВА

Отговори от миналия брой

Водоравно: "Тя е толкова прекрасна". Престол. Лавра. Итил. Чаира. Диоксин. "Атене". Крачка. Чаплин (Чарли). Билбао. "Бони". Ник. Апи. Пар. Врат. Ктитор. "Горение". "Орор". Иванов (Георги). Коняк. "Ана не". Даки. Химера. Рококо. Сокол. "Тата". Големинов (Марин). "Ифа". Пони. Вешин (Ярослав). Остин (Джейн). Ромео ("Ромео и Жулиета"). „Деу". "Да". Ягорида. Карст. Тава. Акино (Корасон). "Прамо". Ъгъл. Граф. Дилема. Скорбут. Ренато. Овал. Есе. Джет. Лак. Расин (Жан). Еник (Леон). Лом. Радар. Авала. "Дракула". "Аскона". Аташе. Дар. Такт. Кек. "Уле". Комюнике. Орас. Ерма. Авицена. "Апачи". "Авиа". Гранит. "Локерен". Итин (Владимир). Клиника. Тлака.

Отвесно: Ряпа. "Иполито". Гараж. "Ралеви". Ери. Лар (Питер ван). Маниока. Елатерит. Етер. Брекети. Риф. Тока. Маи. Осака. "Нора". Рин. Мушка. Алт. Ровина. Вододел. Лео. Кода. Рея. Гема. Инара. Марк. Поличба. Кроше. Плака. Дювал (Робърт). Окото. Олио. Рет. Джанини (Джанкарло). Калкан. Ракен. Камора. Рицин. Пас. Иконом. Дама. Ара. Кети. Урвич. Траки. Еро ("Еро от оня свят"). Ос. Стен. "Ернани". Нониус. Свирка. Ала. Яка. Питие. Тъкан. Око. Алков. Свод. Гол. Антракт. Хаити. "Радо". Сатър. Ева. Апел. Стена. Накит. Албена. Ксара. "Пнин". Прокофиев (Сергей). Усилие. Чек. Алези (Жан). Вилан. Аптека. Крина.

АБОНАМЕНТ 2027

Днес в броя
Фонд „Научни изследвания“ отличи 22 успешни проекта в 11 области
Проф. Стоилова Самодивкина – председателка в Шанхайския натурален академия и ръководителка на специално създадения център към Международния център по драматургия, разказва за нашето традиционалистика и културната особеност на Китай, както отношение чрез тяхното работа на своите студенти
Румен Стоилов, водещ учен на международната мисия от Българа по палеонтология биология – БАН, разработени метод за проследяване движението на чинията проявление в магмата, спадат за потвърдата на разработката и интерпретата биология, геология и медицина
АЗ·БУКИ
НАЦИОНАЛЕН СЕДМИЧНИК ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
Брой 16 (1711) 24 – 29 април 2025 г. Година XXXII. Под името „Аз-буки“ бестселърът излиза от 10 април 1991 г. Цена 1,50 лв.
Над 3100 зрелостници на допълнителна матура
2780 лв. за асистент във висше училище
Министерският съвет увеличи нормативите за изгряжка на един студент в общо 48 професионални направления

Изданията на „Аз-буки“	Цена за година
Български език и литература	30,00 €
История	30,00 €
Математика и информатика	30,00 €
Педагогика	63,00 €
Професионално образование	26,00 €
Стратегии на образователната и научната политика	39,00 €
Философия	24,00 €
Обучение по природни науки и върхови технологии	26,00 €
Чуждоезиково обучение	30,00 €
Вестник „Аз-буки“	57,60 €
Цена за година онлайн	
Вестник „Аз-буки“	49,00 €

Абонирайте се *В РЕДАКЦИЯТА* с отстъпка

5% от цената – при **ТРИ** и повече издания

10% от цената – при **ПЕТ** и повече издания

15% от цената – за **ПЪЛЕН** комплект от изданията

Контакти: София 1113,
бул. „Цариградско шосе“ № 125, бл. 5,
тел.: 0700 18466;
azbuki@mon.bg

www.azbuki.bg

XI НАЦИОНАЛЕН ФОТОКОНКУРС „В моето училище е най-хубаво“

Снимката участва в десетото издание на Националния фотоконкурс „В моето училище е най-хубаво“, организиран от „Аз-буки“.
Автор **Мартин Петров – Перник**

XI НАЦИОНАЛЕН ФОТОКОНКУРС
„В моето училище е най-хубаво“

Под патронажа на министъра на образованието и науката

Национално издателство „Аз-буки“ очаква творбите за XI издание на Националния фотоконкурс „В моето училище е най-хубаво“.

В конкурса могат да участват ученици от I до XII клас, които представят във фотоси училищния живот.

• Първа възрастова група (I – VII клас)

• Втора възрастова група (VIII – XII клас)

За участниците от първата възрастова група – I до VII клас, Фотоконкурсът се провежда без предварително зададена от организаторите конкурсна тема. Учениците в тази група имат възможност да проявят своето въображение и да снимат всички моменти, които отразяват училищния живот – както в класната стая, така и извън нея.

За участниците от втората възрастова група – VIII до XII клас, Фотоконкурсът се провежда по предварително определени от организаторите две конкурсни теми:

• „Улови мига в училище“ – репортажна снимка, която изобразява емоция, действие или важен момент от училищния живот;

• „Героите на моето училище“ – портретна фотография – снимки на ученици, учители или вдъхновяващи личности в училище.

Всеки участник може да участва с до три свои авторски снимки във формат .jpg или .jpeg, не по-малки от 1 MB и не по-големи от 5 MB. Във втора възрастова група участникът може да участва с до три свои авторски снимки във всяка категория.

Заедно с авторските фотографии всички участници във Фотоконкурса, независимо от възрастовата група, е необходимо да посочат и изпратят:

• име, презиме, фамилия;

• възраст, клас, училище, населено място;

• заглавие на снимката и конкурсната тема, за която участва;

• електронна поща и телефон за контакт с цел осъществяване на обратна връзка;

• сканиран оригинал на попълнена и подписана от родител/настойник/попечител Декларация за информираност и съгласие за участие във Фотоконкурса (по образец, достъпен на сайта на Национално издателство „Аз-буки“) или попълнена и подписана с квалифициран електронен подпис (КЕП) Декларация за информираност и съгласие за участие във Фотоконкурса (по образец).

От настоящото издание на Фотоконкурса важно условие за участие е Декларацията за информираност и съгласие да бъде попълнена и подписана както от родител/настойник/попечител на участника, така и от родител/настойник/попечител на лицата (учениците), заснети на снимката, с която се участва във Фотоконкурса.

Авторските творби се приемат до 1 ноември 2026 г. на имейл: konkurs@azbuki.bg.

Подробните правила за участие са публикувани на https://azbuki.bg/

Победителите в Националния фотоконкурс „В моето училище е най-хубаво“ ще бъдат обявени през декември 2026 г. в изданията на Национално издателство за образование и наука „Аз-буки“.

Победителите в първа възрастова група ще получат предметни награди, а отличените в двете категории във втора възрастова група – годишни стипендии. Те ще бъдат оценявани от жури от доказали се професионалисти във фотографията.

Екипът на Национално издателство „Аз-буки“ присъжда по свой избор три специални награди. Една от тях ще бъде за участник в първа възрастова група, а другите две – за по един участник от двете категории във втора възрастова група.

Най-добрите 12 фотографии ще бъдат включени в специален календар за 2027 г.

Ученическите творби ще бъдат публикувани в изданията на „Аз-буки“.

Мелис Мюмюн
СУ „Никола Йонков Вапцаров“– Айтос

Михаела Павлова
30. СУ „Братя Миладинови“ – София

ISSN 0861-3990 42